Hymnologiske Meddelelser

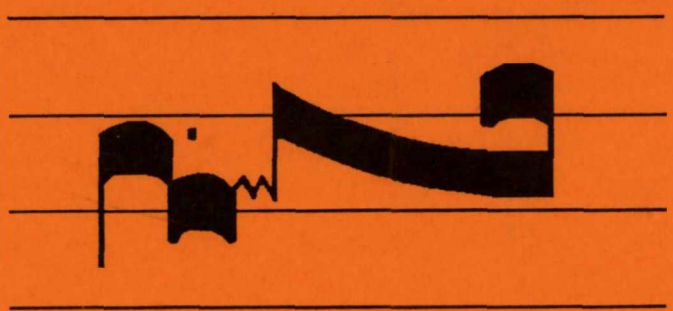

udgivet af Salmehistorisk Selskab og
Nordisk Institut for Hymnologi

19. årg. marts 1990 nr. 1

Hymnologiske Meddelelser

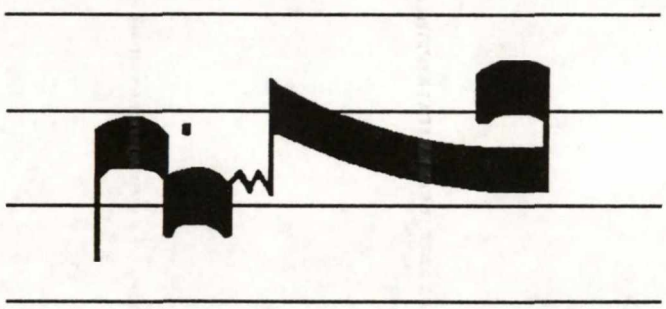

udgivet af Salmehistorisk Selskab og
Nordisk Institut for Hymnologi

19. årg. marts 1990 nr. 1

H Y M N O L O G I S K E
M E D D E L E L S E R

TIDSSKRIFT OM SALMER

UDGIVET AF SALMEHISTORISK SELSKAB
OG
NORDISK INSTITUT FOR HYMNOLOGI

19. årgang 1990 nr. 1

Fra Lisbeth Smedegaard Andersen
og Erik Haumann: Du bor i vor dag..... s. 1-2

Fra Bibelhistoriske salmer og sange..... s. 3-4

Fra Jan Arvid Hellström: Din Ande skiner..... s. 5-6

Carsten Bach-Nielsen: Calva Fortuna vender tilbage. s. 7-22

Leif L. Albertsen: Matthias Claudius..... s. 23-28

Per Harling: Musiken hjälper oss att hitta hem..... s. 29-37

Anmeldelser:

Et meget forsigtigt forsøg (Du bor i vor dag)
(Henrik Colding-Jørgensen)..... s. 38-39

Kærligheden der holder kaos tilbage
(Ove Paulsen)..... s. 39-42

Bibelhistoriske salmer og sange
(Ove Paulsen)..... s. 43-45

Din Ande skiner
(Peter Balslev-Clausen)..... s. 46-48

FORFATTERNES ADRESSER..... s. 48

BLÅT VÆLDED LYS FREM

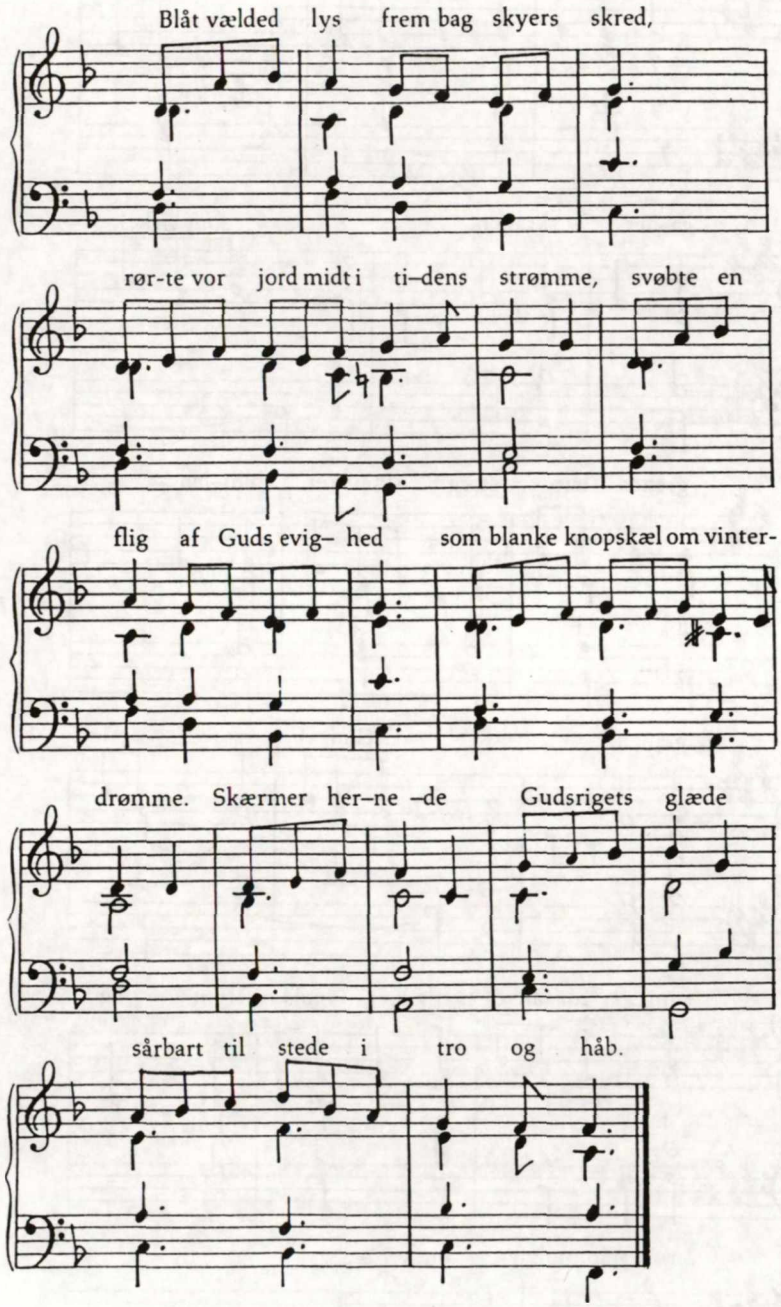

Tekst: Lisbeth Smedegaard Andersen

Musik: Erik Haumann

Fra "Du bor i vor dag" - Salmer og digte

Poul Kristensens Forlag 1987

EN VINTERVERDEN, FARVEBLEG

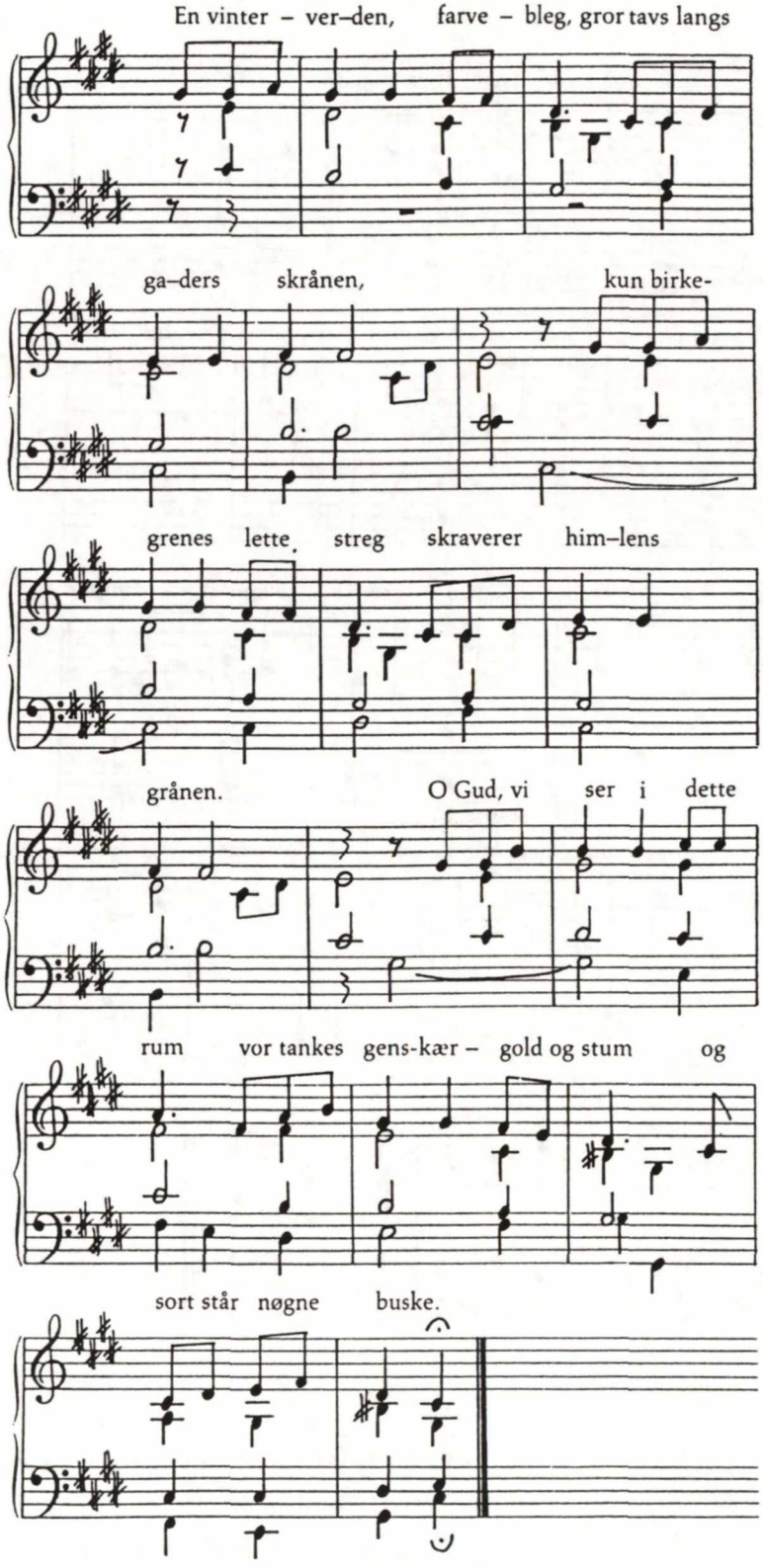

Tekst: Lisbeth Smedegaard Andersen

Musik: Erik Haumann

Fra "Du bor i vor dag" - Salmer og digte

Poul Kristensens Forlag 1987

19. Moses og de tolv spejdere

Erik Haumann 1988

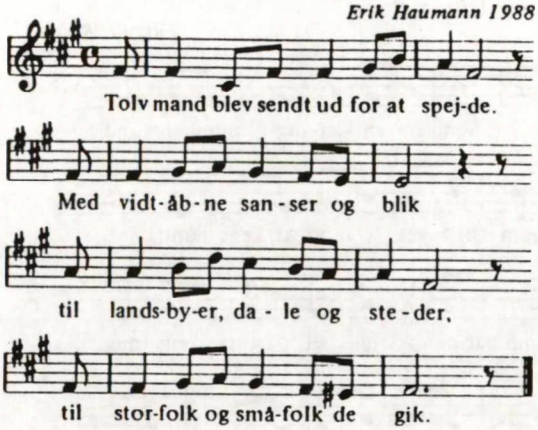

1 Tolv mand blev sendt ud for at spejde.
Med vidtåbne sanser og blik
til landsbyer, dale og steder,
til storfolk og småfolk de gik.

2 Da de kom tilbage til lejren,
bar to mand på skuldren en stang,
og mellem dem helt ned til jorden
en bugnende vinklase hang:

3 'Det flyder med mælk og med honning,
det gør det forjættede land,
men fuldt af befæstede byer,
og våbenberedt er hver mand!

4 Ak, overmænd er de tilhobe,
et muskelbundt er hvert et lem,
og store som urtidens kæmper!
Som græshopper er vi mod dem!'

5 Da jamrede tolvstammefolket,
bortblæst var al tro og alt mod:
'Giv os frem for døden i frihed
den træl dommens fred, vi forlod!

6 For Moses har knorter og kanter,
vi vælger en glattere mand!
Vi flygter fra døden i striden,
fra døden i ørkenens brand!'

7 Men Moses blev grebet af røsten,
og gudsdommen lød fra hans mund.
Da lyttede folket i tavshed,
gudsramte i selvsamme stund:

8 'I fyrre livsalige dage
gik frit I i Kanaans Land!
I fyrre forbitrede år skal
I sukke i ørkenens sand!'

9 Når vi vender ryggen til landet
af vantro og mangel på mod,
forkast os dog ikke i vrede,
men vis os den vej, vi forlod.

4. Mos. 13,1-14,35
Helge Noe-Nygaard 1986
Jeg turde ikke tie. *1987*

Fra "Bibelhistoriske salmer og sange"
Udgivet af Kirkeligt Samfund af 1898
Edition Egtved 1989

72. Helligånden

Fuzzy 1989

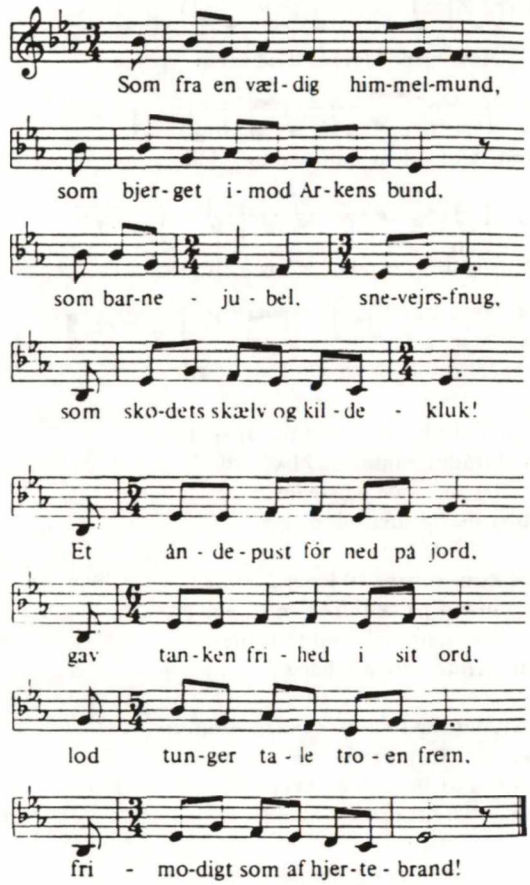

1 Som fra en vældig himmelmund,
som bjerget imod Arkens bund,
som barnejubel, snevejrsfnug,
som skødets skælv og kildekluk!

2 Et åndepust fór ned på jord,
gav tanken frihed i sit ord,
lod tunger tale troen frem,
frimodigt som af hjertebrand!

3 Den ilddåb gad man nok ha set,
hvordan det virkelig er sket,
at sandt de talte fremmed sprog,
udannet mand med ét blev klog!

4 Så medere og elamit,
judæafolk og pamfylit,
egypter, kapadokier
og romer, makedonier

5 forstod, at det var flammeord,
om fred og håb og nadverbord,
som vild forelskelse det var,
med harpespil og døbekar!

6 Hos os i forårslysets nord,
gloder endnu den Pinses Ord,
det springer let og livfuldt ud,
den Helligånd er kys fra Gud!

Ap.G. 2,1-13
Sten Kaalø 1984 og 1986
Spurven. 25 salmer *1987*

Fra "Bibelhistoriske salmer og sange"
Udgivet af Kirkeligt Samfund af 1898
Edition Egtved 1989

Tro

Min tro är inga lågor
och ingen förtärande brand,
men oro, hopp och frågor
som söker mig ibland.

Och över mörka vatten
den aldrig min tveksamhet bar.
Den söker dig om natten
och tigger dig om svar.

Min tro är mest förvåning
att du i min värld vill bo,
en längtan och en aning,
som ville bli till tro.

Mästaren är här

– Joh 11 –

Mästaren är här,
och han kallar dig.
Sorgen som du bär
är hans väg till dig.

Mästaren är här
och hans kind är våt,
har dig mycket kär,
hör din tunga gråt.

Kommer Herren först
nu när livet flytt?
Inte kan hans röst
väcka liv på nytt?

Såsom i en dröm
står han här till slut – –
Döden var en sömn:
– Res dig upp! Kom ut!

Fra Jan Arvid Hellström:
"Din Ande skiner"
Erene Bok & Musik AB, Uppsala 1989

I skymningen vi lämnade vårt hem

I skymningen vi lämnade vårt hem
med bröstet tungt av gråt.
Vår väg, som ledde från Jerusalem,
var ändlöst lång att gå.
Vi var på vandring, visste knappast vart,
men mörkret föll, och det var nästan natt.

En främling kom. Vår tunga sorg han såg.
Han kom som himlasänd.
Han lät oss tala, hörde stilla på,
om allt som hade hänt.
Han lyssnade och gav oss hopp och tröst.
Fast mörkret föll, vi värmdes av hans röst.

Han talade — Han lät oss plötsligt se
Guds dolda råd och makt.
Han visade på allt, som måste ske — —
— att allt var förutsagt!
Han lät oss hoppas, ana löftets land.
Och mörkret föll — men våra hjärtan brann!

Ett världshus i en liten by vi fann,
där det fanns rum och mat.
I skymningen vår nye vän försvann.
Vi bad: Bli kvar, kamrat!
Då tog han in med oss, i samma hus.
Och mörkret föll — därinne var det ljus!

Vi delade till kvällsvard vin och bröd
tillsammans med vår vän.
Då tog han brödet, tackade och bröt
och gav oss det igen!
Då öppnades vårt öga: det är Han!
Men mörkret föll, och Mästaren försvann.

Du finns här, Herre, ännu vid ditt bord.
Du vandrar med oss än.
Och ljuset lyser över Skriftens ord.
Du är vår Gud, vår vän!
I natt och mörker går vi glada ut.
Du följer oss som förr — till tidens slut.

Fra Jan Arvid Hellström:
"Din Ande skiner"
Erene Bok & Musik AB, Uppsala 1989

CALVA FORTUNA VENDER TILBAGE.

AF CARSTEN BACH-NIELSEN

Denne artikels titel udtrykker et uladsiggørligt forhold, da den væsentligste egenskab ved den allegoriske figur af den skaldede lykke er, at intet menneske formår at få den til at vende tilbage.

Titelen skal da også forstås anderledes, nemlig som en tilbagevenden til en undersøgelse af Calva Fortuna-visen fra 1600-tallet, der foretoges i dette tidsskrifts første årgang for 17 år siden. Undersøgelsen skyldes et samarbejde mellem Johannes Kibeck Jepsen, Urban Schrøder og Jens Lyster (1).

Grunden til at jeg agter at tage sagen op til fornyet overvejelse, er den, at jeg har arbejdet med Fortunabegrebet hos Kingo og i 1600-tallets billedkunst (2) og derved er blevet spillet en række kort på hånden, som er i stand til at kaste et ganske andet lys på Calva Fortuna end det, der blev resultatet af den forrige undersøgelse.

Undersøgelsen fra 1972 tog sit udgangspunkt i et håndskrift i Lemvig Museum, der gengiver en version af Calva Fortuna og som tilskriver Jørgen Friis den. Jørgen Friis blev i 1642 til 44 trukket gennem en lang og nedværdigende læresag, anklaget for at være "bodsfornægter" - fordi han grundede sin kristendomsforståelse direkte på Luthers skrifter fremfor den herskende ortodoksis læresystem, hvor boden indtager en altoverskyggende plads.

De tre forfattere til undersøgelsen diskuterer indgående argumenter for og imod Friis som ophavsmanden til visen og det resulterer i en berettiget skepsis.

Da der øjnes en vis lærd påvirkning i visen, foretages der et kvalificeret gæt på, at H.C. Sthen kunne være forfatteren. Sthen har indgående beskæftiget sig med Fortuna som begreb og magt i verden i såvel "Lyckens Hiul" som "Kortt Wendingh", men epitetet "calva" findes ikke hos Sthen, hvorfor også denne må mødes med skepsis som forfatter.

Endelig giver heller ikke en undersøgelse af lykkebegrebets emblematik noget positivt resultat. Man når frem til en konstatering af, at Fortuna i renaissancen får en ny ikonografi i overensstemmelse med klassiske forbilleder. Hun vises nu som udstyret

med et sejl, flygtig og ustadig, stående på en lille bold på en oprørt sø. Dog bemærkes her ingen skaldethed og den endelige konklusion bliver, at forfatteren - hvem det nu end må have været - selv har opfundet udtrykket "den skaldede lykke". At dette er grundigt forkert, vil jeg demonstrere i det følgende.
Den skaldede lykkes historie er lang. Den går tilbage til antikken - og Calva Fortuna-visen er udtryk for en ældgammel reflektion over verdens ustadighed og menneskets respons herpå.

Sagen er, at den skaldede lykke er resultat af en glidende sammensmeltning af to nærtbeslægtede figurationer, nemlig Fortuna og hendes "Nebenerscheinung" Occasio, lejligheden.

Da jeg ikke tror på Jørgen Friis som forfatter benytter jeg som tekstgrundlag den i H. Grüner Nielsens "Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade" aftrykte tekst, som gengives her (2).

1. Calva Fo[r]tuna hvi eſt du haard
Mod mig ſaa ſvarlig at lege,
I hvort jeg udi Verden gaar,
Du giør mine Kinder blege.
Jeg giffver Gud min Sag
Oc venter min Lycke hver Dag.
2. Hvi eſt du mig ſaa ſaare imod
Oc vil dig ey til mig vende,
Eller raade ſnart min Angiſt Bod
Oc denne min ſtore Elende?
3. Naar nogen nu i denne Stund
Ulycken kommer til haande,
Saa hand Omſlag faar nogenlund
Oc kommer der offver i Vaande.
4. Strax ſige der mange: Nu ſteer ham ret,
Oc glæder ſig offver hans Skade,
Deris egen Ende haffve dog ey ſeet,
Eller hvad dem kand hendis for vaade.
5. Det mig i Dag kand komme paa
Aff Sorrig oc atſkillig Vaade,
Det ſamme kand en anden i Morgen faa,
Beder hand Gud icke om ſin Naade.
6. Hiulet det gaar vel offver eens Bryſt,
Thi Lycken er gandſke uſtadig,
De ſtore Hanſer haffver hun nedkryſt
Oc giort dennem ſaare tvilraadig.
7. Lycken er vel en underlig Ting,
Som rører ſig aarle oc ſilde,
Hun ſar baade hid oc did omkring,
Som hun gierne hielpe vilde.
8. Hun ophøyer oc kuldkaſter igien,
Det ſees nu vel tit oc offte,
I Dag en Herre, i Morgen en Svend,
Hvo kand ſig for ſaadan vocte?

9. Jngen derfor ſin Jeſſnchriſten ſaa
Aff Vrede ilde ſkal dømme,
Men unde ham ſom ſig ſelff at gaa,
Det vil en Chriſten ret ſømme.
10. Hvo der vel ſtaar, ham raader jeg
Foruden all Svig oc Galde,
At hand i Guds fryct holder ſig,
Ellers kand hand ſnarligen falde,
11. Der løbe vel mange Veye mod mig,
De ere dog ey alle ſlette,
O HErre Gud Fader i Himmerig,
Du viſe mig paa den rette.

12. De ere end icke alle kommen fram,
Did ſom de gierne vilde,
Som haffve ført oc føre ſtoer Bram
Med daglig Pangveter oc Gilde.
13. Jeg haffver det hørt, ſiden jeg var Barn,
Aff Sorrig oc anden ſtor Qvide,
Vil i Dag giør Menniſken Harm
Saa vel ſom i fordumme tide.
14. Derfor tør ingen beſpotte mig,
Hvem veed, hvo den ſidſte ſkal være,
Giør plict oc Bod, jeg raader dig,
Forſmaa ingenlunde min lære.
15. Et lidet Haab er den Fattigis Ro,
Der med lader hand ſig nøye,
Hvor mand i Verden ſkal bygge eller bo,
Da effter Guds Villie ſig føye.
16. Rettelig viſs ſaa er den Mand,
Sin Armod lønlig kand bære,
Oc ey udi hver ſted oc Land
For hver Mand hende tør kære.
17. Var jeg ſaa viſs ſom Salomon,
Da haffde jeg icke min lige,
Der til ſaa ſkiøn ſom Abſalon,
For ingen vilde jeg vige.
18. Vare jeg den ulærdiſte Mand
Oc haffde dog mange Penge,
Jeg bleff affholden i alle Land
Oc lagt udi Silcke Senge.
19. Ørnen hand ſidder ſaa høyt paa hald,
De ſmaa Fugle er for hannem redde,
Den maa ſig fryete for et Fald,
Som acter mod hannem at trette.
20. Bevar mig HErre fra Skam oc Nød
I denne min ſtore Elende,
Oc giff mig altid mit daglige Brød,
Der til en Chriſtelig Ende.
21. O HErre Gud Fader i Himmerig,
En mæctig Konning offver alle,
Hielp Lycken at ophøye mig,
Oc mine Uvenner at falle.
Jeg giffver Gud min Sag
Oc venter min Lycke hver Dag.

Jeg vil sætte ind tre steder, hvor forfatterkollektivet i deres behandling fandt problemer, som efter min mening ikke blev løst. Først den allegoriske figurs genese og brug i europæisk litteratur frem til 17. århundrede (str. 1). Dernæst hjulet som attribut (str. 6) og endelig "pligt og bod"-temaet, der er figurens følgetopos i str. 14.

Den skaldede lykke.

For at udrede allegorien Calva Fortunas genese må man nødvendigvis foretage en opsplitning af de to figurer, der i 1600-tallet synes at glide meget nært sammen, nemlig Fortuna og Occasio og man må herfor vende sig til den antikke romerske litteratur, hvor Occasio finder sin beskrivelse i Catos Distica, II,26:

> Rem, tibi quam noris aptam, dimittere noli:
> Fronte capillata, post est Occasio Calua.
>
> Lad ingen ting ubenyttet, når den viser sig
> for dig i rette øjeblik:
>
> Lejligheden har hår fortil og er skaldet bagtil.

Meningen med dette distichon er at skærpe forståelsen af, at lejligheden må gribes ved pandehåret og betvinges, når den kommer mod en, thi er den allerede gået forbi, er det for sent. Da er der nemlig intet hår at gribe den i.

Dette syn på lejligheden, at den er nært forbundet med tiden og at den ved den enkeltes handling og snarrådige indgriben kan vendes til det rette, gunstige, lykkelige øjeblik, finder sin klassiske udfoldelse hos Cicero (De inventione I,27).

For formidlingen af occasiotanken til middelalderens digtning er Catos korte og markante distichon af stor vigtighed. Denne samling af toliniede læresætninger hørte til den mest elementære latinske dannelse i middelalderen - dels som latinsk læsebog, dels som moralsk tekstbog. Den florerer i hele Europa og med trykpressens fremkomst bringes den yderligere i cirkulation - og benyttes bl.a. i den humanistiske pædagogik på luthersk område (4).

Det kan derfor heller ikke undre, at vagantviserne og dermed beslægtet digtning benytter sig af motiver fra Catos Distica i vidt omfang. En af de markante tekster, hvori den skaldede lej-

lighed dukker op i middelalderen, er Carmina Buranas ene Fortuna-ode (5):

Fortune plango uulnera stillantibus ocellis,
quod sua michi munera subtrahit rebellis.
uerum est, quod legitur fronte capillata,
sed plerumque sequitur Occasio caluata.

Jeg klager min nød over de (mig) af Fortuna tilføjede sår med tårevædede øjne,
Fordi hun forholder mig sine gaver som en rebel.
Det er sandt, hvad der læses at hun har hår fortil,
Men som oftest følger den skaldede Occasio efter.

Udeblivelsen af lykkens gaver skyldes tydeligvis den forspildte lejlighed.

Dette er imidlertid ikke til at leve med for et handlekraftigt renaissancemenneske og det er heller ikke noget tilfælde, at netop renaissancemennesket over alle, Niccolò Machiavelli, er den, der bidrager med en markant reflektion over Fortunabegrebet.

Jan Lindhardt skriver i sin bog om Machiavelli, at nok er skæbnen, Fortuna, en magt, man er prisgivet til og som ikke kan overvindes, men det kan dog ikke være den hele sandhed: "Machiavellis mening er da også den, at mennesket virkelig har mulighed for at skabe sin tilværelse, også selvom skæbnen altid lægger sin skygge over alle handlinger. Politikeren kan udnytte denne mulighed på to måder. For det første er det hans opgave at gribe og udnytte de 'lejligheder' (occasioni), som Fortuna tilbyder ham. I et digt 'Om Lejligheden' fremstilles denne som en smuk ung kvinde, som det gælder at fange. Men det er svært, fordi hun ikke er til at kende, da hendes lange hår skjuler ansigt og bryst. 'Bag på hovedet har jeg ingen hår, så at enhver jeg er gået forbi eller har vendt mig fra, anstrenger sig forgæves' (underforstået: for at gribe hende). Og 'Lejligheden' spørges *Hvem er det, som kommer sammen med dig?' 'Det er 'Straffen', og læg vel mærke til at den som ikke forstår at tage mig, får hende" (6).

Til at betvinge Fortuna udkræves "Virtu", den mandige styrke, beslutsomhed, forudseenhed og handlekraft. En pointe hos Machiavelli er, at Fortuna er en kvinde, der må gribes af en mand og betvinges med vold og slag (7).

Emblematikere og ikonografer.

1500-tallets bogmarked byder på en nydannelse, nemlig emblembøgerne. Den første og nok også vigtigste er Andrea Alciatis, der fra 1520'erne optrykkes og oversættes i stadig udbyggede og reviderede udgaver. Emblembøgerne bygger på et spil mellem tekst og billede og fungerer i vid udstrækning som opsamlinger af ting og begreber fra antikken til samtiden i moralsk øjemed. De er en glimrende kilde til viden om renaissancens tankeverden.

Alciatis billede af Occasio viser, at hun er i nær familie med Fortuna. Hun er nøgen. Står på enten en kugle eller et hjul på havet. Hun har vinger på fødderne, holder en ragekniv i hånden og vises endelig med det lange forhår og den skaldede isse bagtil (fig. 1). Ikonografisk ligger hun altså renaissancens Fortunaskikkelse meget nær.

Fig. 1. Den skaldede Occasio. Efter Alciatis emblembog 1542.

Alciati forklarer hendes udseende og den morale, der kan uddrages heraf, i den latinske tekst. Teksten er oversat flere gange, hvorfor jeg indskrænker mig til her at bringe to tyske oversættelser, den første af Erasmus af Rotterdam fra 1531:

Die Gelegenheit.

Diss Bild hat der Meister erdacht
  Lysipp von Sychion vnd gmacht
Wer bistu aber mir das sag?
  Die Gelegenheit der zeit on zag.
Warumb stehst auffs Rads Felgen rund?
  Weil ich alles verker zur stund.
Was thun dFlügel an Füssen dein?
  Dmit ich belder von hin köndt seyn.
Warumb helst in der rechten Hand
  Ein scharpffen Scharsach one band?

Damit gib ich zuverstehn ja
  Das ich scherpffer sey dann diss da.
Was thust an der Stirn mit dem Har?
  Das man mich kommend greiffe zwar.
Warumb ist aber hinden sGnick
  So kal? Vnd hast kein Haar zu rück?
So einer mich last also schnell
  Wegfahren/vnd ficht nicht auff hell
Derselbs kan nachmal mich nit mehr
  Greiffen vnd zu rück ziehen her.
Also hat der Meister kunstrich
  Gemacht vnd aussgestrichen mich
Damit ich jederman verman
  So thu ich auff den Felgen stan (8).

Den anden oversættelse stammer fra Alciatis amblembog i udgaven Paris 1542:

Von der Gottin Bequemheyt. XVI.

Gottin Bequemheyt bin ich gnant,
Mich machtt also Lysippus hannd:
Die kugel rund macht mich vnstet,
Ein yeder winnd mein flugel weht.
Das scharsach zaygt, das ich durchdring
Wo ich anklopff, mich helt kayn ding.
Das ich hab an der gstyren har,
Wan ich kum gryff vnd nim mein war:
Suechst mich umb sunst, lest mich ain mal
Furgan, dan ich im nach bin khal.
Der maister hat mich also gmacht,
Das Yeder mein natur eracht:
Vnd denck wo im kumbt gluck mit fueg
das er seiner schantz eben lueg.

Der kan påpeges en række forskelle på de to oversættelser/bearbejdelser af det græsk/latinske forlæg. Erasmus nævner hjulet som et udtryk for, at gudinden drejer alting omkring, mens 1542-udg. lader hende stå på en usikker kugle. I Erasmus' bearbejdelse er ragekniven udtryk for den knivskarpe æg, der sætter skel mellem den mulighed, der er for hånden og den forspildte lejlighed. Herved opnås en skærpelse af tidsdimensionen og menneskets afgørelse. 1542-udg. derimod ser snarere kniven som udtryk for umuligheden af at holde lejligheden tilbage, den skærer sig vej overalt. Endelig knytter 1542-udg. i applikationen lykken og lejligheden sammen så den første bliver en funktion af den anden.

Alciatis emblembog har haft en enorm indflydelse i hele Europa i 1500- og 1600-tallet og i dens kølvand fulgte talrige andre. Blandt de i Danmark mest benyttede er Gabriel Rollenhagens "Nucleus emblematum selectissimorum", Köln 1611 (9), der også rummer et fint Occasio-emblem (fig. 2).

Fig. 2. Occasio som emblem i Rollenhagens emblembog 1611. Inscriptio "NE TENEAR" er et lån fra Ausonius' epigram.

Emblemforfatterne har meget til fælles med ikonologerne, af hvilke den berømteste er Cesare Ripa, der levede i anden halvdel af 1500-tallet. Dennes beskrivelse af Occasio er af stor betydning for forståelsen af Calva Fortuna, men især m.h.t. strafaspektet, hvorfor jeg vil gemme den til et senere afsnit.

Men for nu at få ført Occasiotematikken til dansk område, kan man nævne et epigram af den lærde Henrik Harder (1642-1683). Desværre har den latinske original ikke stået til min disposition, hvorfor jeg må nøjes med at gengive epigrammet i Frederik Dahls oversættelse (10):

Lejligheden

Hvis i belejlige Tid Du nølende Tingen forsømmer,
Taber Du Ting og Tid - ting da med Tid ei om Ting!

Atter ser vi tiden som nært forbundet med lejligheden, men en egentlig beskrivelse af Occasios skaldethed finder vi ikke her.

En af de mest grundige undersøgelser af Fortuna/Tempus/Occasiotematikken i baroktiden er Gottfried Kirchners "Fortuna in Dichtung und Emblematik des Barock", Stuttgart 1970. Kirchner viser

overbevisende ved eksempler fra tysk barokdigtning, hvorledes Fortunas og Occasios egenskaber smelter sammen. Et eksempel må her række - og det bliver af baroklyrikeren Paul Fleming (1609-40) (11):

Brauch der Zeit/die Leichten Stunden
Schiessen schneller/als kein Fluss.
Zeit hat flügel angebunden.
Glücke steht auff glatten Fuss'
und die hat nur vornen Haare/
die nicht allzeit kömt im Jahre.

Der er altså belæg for, at 1600-tallets lyrikere overfører Occasios egenskaber på selve Fortuna og resultatet bliver intet mindre end: Calva Fortuna.

Hjulet som attribut.

Er vi nu nået så langt, at der kan konstateres en egenskabs- og attributudveksling mellem Fortuna og Occasio, må løsningen af problemet omkring lykkens hjul i str. 6, rykke nær.

Forfatterkollektivet af 1972 undrer sig med rette over denne strofe. Den middelalderlige Fortuna er nært knyttet til hjulet, som hun drejer, hvorved unge og gamle, høje og lave tumles omkring, ophøjes og nedstyrtes (12). At hjulet løsrives fra Fortuna er faktisk usædvanligt, men spørgsmålet er, om der ikke også her er tale om et resultat af to forskellige allegoriers attributter? Hjulet - det, der "upersonligt og tilfældigt" går over den ulykkeliges bryst - er muligvis snarere Occasios hjul.

Man kan nemlig forestille sig lejligheden som et hjul, der ruller - og som det gælder standse med styrke og beslutsomhed. Er man ikke fast besluttet på at gribe det og standse det, ruller det hen over den uheldige. Ikke at gribe den gunstige chance resulterer i straf (13). Dette strafaspekt leder naturligt over til den morale, der kan uddrages af Fortunas/Occasios herredømme.

Plict og Bod.

I 1972-undersøgelsen af Calva Fortuna beskrives indholdet af visen således: "Digteren beskriver den grusomme lykke, der leger med ham; som vender sig imod ham i stedet for at stå ham bi. Han omtaler de manges skadefryd og funderer over, om de ville tie, dersom de kendte lykkens ubestandighed og indså, at de kunne blive dens næste offer. Digteren formaner til næstekærlighed og

gudsfrygt for at afværge ulykken. Derpå følger en del småmandsfilosoferen, og der sluttes af med en bøn til Gud om at lykken må ophøje digteren, men lade hans uvenner falde" (14).

Når reflektionerne i visen kaldes "småmandsfilosoferen" skyldes det vist nok, at man helst vil antage, at visen er skrevet af en mere eller mindre jævn person, som f.eks. Jørgen Friis. Dog er visen helt igennem en forarbejdelse af topoi, der er kendte i renaissancetraditionen i sin bredde. At reflektere over midler mod Fortunas magt hører med til hele renaissancekulturens Fortunakompleks - da ikke mindst med Petrarcas "De remediis utriusque Fortunae", der oversattes til tysk flere gange i 1600-tallet. Virtus i alle afskygninger som paupertas, sapientia, prudentia og constantia er accepterede midler til at læge de sår, Fortuna tilføjer (15). Virtus som overordnet begreb, inkarneret i Herkules, "der Tugendheld", ses i en række italienske kunstværker gribende Calva Fortuna i pandelokken og tugtende hende med slag af sin kølle (16).

Til den omtalte "småmandsfilosoferen" hører velsagtens også opfordringen i str. 14 til at gøre pligt og bod.

Johannes Kibeck Jepsen er den, der mest aktivt påpeger et betænkeligt forhold med hensyn til dette ordvalg (17). Atter er det imidlertid under forudsætning af, at Jørgen Friis kan være visens forfatter. Kibeck Jepsen mener, at det er usandsynligt, at Friis skulle have benyttet ordvalget "pligt og bod", når han nu netop var så stor en modstander af disse fænomener. Dertil kan der indvendes meget. Bl.a. at det er snærende for fortolkningen af en tekst, hvis den med djævelens vold og magt skal læses biografisk - og desuden, at pligt og bod er et helt logisk følgetopos i den kristne interpretation af Fortuna/Occasio. Lad os derfor hellere holde os til den brede hovedstrøm i forståelsen af dette kompleks og kort vende tilbage til Machiavellis digt om Occasio, hvor pointen var, at den, der ikke griber lejligheden, får straffen. Machiavelli benytter sig af ordet "Penitenzia", der dog rummer flere betydninger. Dels straf, men så sandelig også anger, bod. At Machiavelli nok foretrækker at forstå det som "straf", skyldes at han helt igennem tænker sækulært i magtkategorier, men hvordan med andre digtere? - og hvor har Machiavelli sit forlæg?

Her er lejligheden til at vende tilbage til renaissancens chefikonolog, Cesare Ripa. Hans beskrivelse af Occasio i 1611-

udgaven af Iconologia (18) er ikke opsigtsvækkende i forhold til f.eks. Alciatis, men Ripa sætter fingeren på den afgørende konneks mellem lejligheden - den forspildte lejlighed - og angeren. Angeren er en funktion af den forspildte lejlighed, hvorfor han også i sin helhed aftrykker et epigram af Ausonius, der beskriver to statuer af Fidias, nemlig lejligheden og angeren (19).

In Simulacrum Occasionis et Paenitentiae.

Cuius opus? Phidiae: qui signum Pallados, eius
quique Iovem fecit; tertia palma ego sum.
Sum dea quae rara et paucis OCCASIO nota.
quid rotulae insistis? stare loco nequeo.
quid talaria habes? volucris sum. Mercurius quae
fortunare solet, trado ego, cum volui.
crine tegis faciem. cognosci nolo. sed heus tu
occipiti calvo es? ne tenear fugiens.
quae tibi iuncta comes? dicat tibi. dic rogo, quae sis.
sum des, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
sum dea, quae factique et non facti exigo poenas,
nempe ut paeniteat. Sic METANOEA vocor.
tu mode dic, quid agat tecum. quandoque volavi,
haec manet; hanc retinent, quos ego praeterii.
tu quoque dum rogitas, dum percontando moraris,
elapsam dices me tibi de manibus.

Til et billede af lejligheden og angeren.

Hvis arbejde er du? Fidias': hans som skabte Pallas' statue og Jupiters tillige, hans tredie mesterværk er jeg.

Jeg OCCASIO er en sjælden gudinde og kun kendt af få.

Hvorfor står du på et lille hjul? Jeg kan ikke blive stående på eet sted.

Hvorfor har du bevingede sandaler? Jeg er til stadighed på farten. Mercur, som med sine gaver har for vane at skabe lykke, dem uddeler jeg, som jeg vil.

Du skjuler dit ansigt med dit hår. Jeg vil ikke kendes. Men - hovsa - du er skaldet på baghovedet? For at ingen skal fastholde mig når jeg flygter.

Hvem er den ledsagerinde, der er sammen med dig? Lad hende fortælle dig det. Jeg beder dig, sig mig hvem du er.

Jeg er en gudinde, som ikke engang Cicero selv gav navn.

Jeg er en gudinde, der tildeler straffe for det gjorte og det ugjorte, for således vel at skabe anger. Derfor kaldes jeg METANOEA.

Fortæl du så (Occasio), hvad hun gør sammen med dig. Når jeg er fløjet, bliver hun tilbage. Hun beholdes af dem, jeg er fløjet forbi.

Du vil også medens du spørger, medens du trækker din forespørgsel ud, sige at jeg er sluppet dig af hænde.

Anger og bod er den pris, der må betales for at have ladet den skaldede dame slippe en af hænde.

Ausonius' epigram er øjensynligt det, der ligger bag den kristne interpretation af Occasio/Fortuna. Det er herfra, inscriptio til Rollenhagens emblem, ne tenear (fig. 2) lånes. Det er herudfra subscriptio på et fransk emblem kan være:

> Haste toy bien tost d'attrapper
> L'Occasion, quand el' s'auance:
> Si tu la laisses eschapper
> Tu en ferais la poenitence (20)

- og årsagen til at der kan trækkes et kristent bodstopos ud af Occasio er naturligvis at ordet "metanoia" forekommer så markant hos Ausonius. Hører man det ord, er man allerede på fast nytestamentelig grund - føler man.

Moralen af den indsigt, der tilbydes af Fortuna og Occasio, er, at man må kende sin besøgelsestid (jævnf. Luk. 19,44). Dette er i europæisk fromhedslitteratur nok mest markant udfoldet af den sydnederlandske jesuit Jan David (1545-1613), der 1605 udgav et skrift om Ocassio med 12 emblematiske kobberstik af Theodor Galle. Denne bogs betydning har været underkastet en række undersøgelser og der er enighed om dens væsentlighed for en kristen fortolkning af Fortunakomplekset (21).

David problematiserer menneskets handlen i tids- og rumdimensionen, altså stillet overfor Tempus og Occasio. Som agerende vælger han fem forstandige og fem uforstandige ynglinge, der benyttes som eksempler på henholdsvis ret og vrang udnyttelse af deres muligheder. Den bibelske parallel hertil er lignelsen om de ti brudejomfruer (Matt. 25, 1-13) med den afsluttende formaning til at våge, da ingen kender dagen og timen.

I det videre forløb åbenbarer Occasio sine egenskaber og sin historie: Hun er af guddommeligt udspring og åbenbarede sig første gang for mennesket i Paradis under kundskabens træ og tilbød mennesket en enestående chance for at bevare den evige lykke. Men de første mennesker afviste hende og bragte i stedet synd og død over menneskeslægten. Dog åbenbarede hun sig atter i historien, nemlig ved Kristi fødsel, hvor hun tilbød de skyldtyngede mennesker mulighed for oprettelse. Mennesket har i Kristus som den, der besejrer døden, og i Occasio, en frelsesmulighed (22).

Hvordan går det så de fem uforstandige ynglinge? De forpasser naturligvis deres mulighed. De opdager hurtigt deres letsindighed og trues allerede af Satans dæmoner. Fulde af fortvivlelse håber de at se et "noua imago" af Occasio og da de haster efter

den flyende Occasio og søger at gribe hende i hendes skaldede baghovede, bryder de ud i klager: "Heu! serõ sapimus": POST EST OCCASIO CALVA. Fortabelsen synes et faktum og deres eneste tilflugt er at bede Gud om at forskånes for straffen. Herren bønhører dem og rykker dem ud af fordærvelsens kløer. De tilbydes endnu en frist, i hvilken de må angre deres skyld og vende tilbage til troens vej for ikke at overleveres til "mors aeterna" (23).

Denne beskrivelse af de uforstandige ynglinge er et billede på enhver almindelig kristen synder, der rammes af anklagen for at stå evangeliet imod. Spørgsmålet er derpå, hvilken vægt man vil lægge på boden som et middel til at slippe af med anklagen og forliges med Gud. Den personlige afgørelse vil naturligvis stå stærkt i en katolsk teologi, mens den hos Luther svækkes på den måde, at angeren bliver til et resultat af troen på Guds trusler og forjættelser og således en funktion af Guds ords virken gennem lov og evangelium.

Ortodoksien betegner en vægtforskydning i det lutherske bodssyn, idet der her i særlig grad focuseres på fortabelsens mulighed såfremt man ikke af hjertet angrer og gør bod, afsiger enhver egenvilje og sætter sig under Guds nåde og førelse. Ortodoksien ser ikke gerne Gudsforholdet alene konstitueret af Guds nåde, men dertil af menneskets respons herpå i en bevidst bodfærdig holdning. Det er simpelt hen menneskets pligt at gøre bod, dets eneste middel til at bevares under Guds nåde. Mennesket må bevidstgøres om dette forhold, selv erfare nødvendigheden deraf. Det må tugtes til Kristus - og et af de midler, Gud her tager til sin rådighed, er den erfaring, som Fortuna giver, hvilket jeg i anden sammenhæng har argumenteret for (24). Mennesket må bringes til den erfaring, at lykken ikke ligger i dets egen hånd, men som Kingo udtrykker det:

> Du bedst min Tarv og Trang
> O, HErre kiender,
> Til med er Lykkens gang
> I dine Hænder,
> Og hvad mig tiener best i alle maade,
> Du det tilforne seer!
> Min Siæl hvad viltu meer?
> Lad Gud kun raade. (6. Morgensang)

Der består hos Kingo et skarpt skel mellem den lykke, man selv søger - men som aldrig vil give andet end bedrag, slag og korrup-

tion af alle værdier - og så den af Gud skænkede lykke, som bliver den bodfærdige til del.

Calva Fortunavisen er et - for mig at se - klokkeklart udtryk for bodskristne tanker, der er velkendte fra Kingos salmeværk: spændingen mellem den verdslige lykke, der er bedragerisk og Guds lykke, der er en ren nåde. Den beskriver netop det bodfærdige menneskes erfaring, at ens eget personlige lykkeprojekt er fejlslagent og den eneste anden farbare vej er, at give slip på sit eget og give sig Gud i vold. Dette er udtrykt i stroferne 14 og 15:

> Giør plict og Bod, jeg raader dig,
> Forsmaa ingenlunde min lære.
> Jeg giffver Gud min Sag
> Og venter min Lycke hver Dag.
>
> Et lidet Haab er den Fattigis Ro
> Der med lader han sig nøye,
> Hvor mand i Verden skal bygge eller bo,
> Da effter Guds Villie sig føye.
> Jeg giffver Gud min Sag
> Oc venter min Lycke hver Dag.

Det, som i str. 14 betegnes som "min lære" er intet mindre end visens stadige omkvæd. Det er netop den lære, der i strofe efter strofe skal bankes fast.

Hvad bliver der så af lejligheden, det rette, gunstige øjeblik, der må gribes for at forvandles til lykke? Det er forlængst forpasset. Allerede i visens anslag øjnes kun Fortunas/Occasios ryg med den i den synsvinkel skaldede isse. Vi står med den kristne synder tilbage på det sted, hvor den om sin synd bevidstgjorte altid må stå, nemlig der, hvor den egentlige mulighed er forspildt og kun nåden er tilbage som mulighed. Det eneste du nu kan nå, den eneste lejlighed, du nu kan udnytte, er boden. Ikke i morgen eller i overmorgen, men her og nu. Dette er den Occasio, der tilbydes den kristne, og den mulighed, der i sig potentielt bærer en evig lykke. Når barokken og ortodoksien stædigt gentager sit "carpe diem!", er det en opfordring til stadig og vedvarende bod. Kun en dåre udskyder denne mulighed (25).

Konklusion.

Calva Fortuna-visen kan næppe henføres til en navngiven forfatter. Den er en forarbejdelse af litterære topoi, der har almindelig gyldighed i 1500- og 1600-tallets Europa. Det eneste man

så vel kan sige er, at forfatteren må være en person af en vis lærdom eller belæsthed.

Visen er, som jeg ser den, præget af ortodoksiens vægtlæggen på boden som menneskets vej til Guds nåde, og det er derfor usandsynligt, at Jørgen Friis, der havde et kritisk syn på boden - og som fremholdt dåbssakramentet som den væsentligste kvalifikation for frelsen - skulle have begået den.

H.C. Sthen er stærkt optaget af Fortuna, men kender tilsyneladende ikke til hendes forbindelse med Occasio. Havde han gjort det, er det rimeligt at forestille sig, at dette ville have fundet udtryk i hans to skrifter om Fortuna. Dertil kommer, at han ikke repræsenterer et ortodokst bodssyn - så Sthen kan efter min mening heller ikke antages som forfatter.

Vi kan nok også godt leve uden den viden. Det tilhører en gammel misforstået biografisk tekstlæsningsmetode at ville se den som udtryk for denne eller hins personlige biografi. Barok litteratur er i vid udstrækning skrevet ovenpå andres tekster, er ikke nødvendigvis en rapport om digterens indre eller ydre liv.

Visen er derimod en spændende kilde til indblik i en proces, der bevirker, at den romerske antiks litterære topoi stadig er meningsfulde og sprællevende i 1600-tallets Danmark.

Noter

1. Hymnologiske Meddelelser. 1. årg. 1972, nr. 5, p. 3-19 og nr. 7, p. 22-29.
2. Carsten Bach-Nielsen: "Kingo, klassikerne og kristendommen". Fønix 13. årg. nr. 2, p.
3. H. Grüner Nielsen: Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530-1630. Vol. VI, Kbhn. 1930-31, p. 152-5.
4. W.J. Chase: The Distichs of Cato. A Famous Medieval Textbook. University of Wisconsin Studies in the Social Sciences and History 7, Madison 1972, p. 1-11.
5. Carmina Burana. Bibliothek des Mittelalters 13, Frankfurt a. M. 1987, p. 48.
6. Jan Lindhardt: Machiavelli. Kbhn. 1969, p. 52 incl. note 56.
7. Rudolf Wittkower: "Chance, Time and Virtue". Optrykt i Allegory and the Migration of Symbols. London 1977, p. 104.

8. Citeret efter A. Henkel og A. Schöne: Emblemata. Stuttgart 1967, p. 1810. En medvirkende årsag til forskellen mellem de to oversættelser er, at Erasmus oversætter epigrammet fra græsk, mens Alciati bringer det i latinsk version. Se G. Kirchner: Fortuna in Dichtung und Emblematik des Barock. Stuttgart 1970, p. 27-28. Som tekst- og billedgrundlag er følgende Alciatiudgave benyttet: Emblematum Libellus, Paris 1542. Repr. Darmstadt 1980, p. 48-49. For fransk, spansk og italiensk version se: Andreas Alciatus 2. Red. Peter M. Daly og V.W. Callahan. Toronto 1985, p. 122.

9. Gabriel Rollenhagen: Nucleus emblematum selectissimorum. Köln 1611. Repr. Hildesheim 1985, p. 4. Om Rollenhagens betydning for den mest benyttede emblembog i Danmark, nemlig Daniel Cramers, se: Lisbet Juul Nicolaisen: "Emblemmaleri i danske kirker". Kirkehistoriske Samlinger 1969, p. 133, note 21.

10. Henrik Harder: Et Hundrede Epigrammer. Udvalgte og oversatte fra latin af Frederik Dahl. Kbhn. 1903, p. 16.

11. Kirchner, p. 32.

12. Hym. Medd. 1972, nr. 7, p. 28-9.

13. Denne tanke findes udtrykt i Sven Tito Achen: Symboler omkring os. Kbhn. 1985, p. 250.

14. Hym. Medd. 1972, nr. 5, p. 16.

15. Kirchner, p. 84-92.

16. Wittkower: "Chance, Time and Virtue", p. 103-6. Se yderligere Samuel C. Chew: The Pilgrimage of Life. New Haven 1962, p. 55-61.

17. Hym. Medd. 1972, nr. 5, p. 18.

18. Cesare Ripa: Iconologia. Padua 1611. Repr. N.Y. 1976, p. 390.

19. Her efter Ausonius. II. The Loeb Classical Library 115. Cambr. Mass. 1967, p. 174-7.

20. Henkel og Schöne, p. 1810.

21. Kirchner, p. 153 ff. Wittkower, p. 98 og Chew, p. 28-30 og illustrationerne 37-49.

22. Kirchner, p. 157.

23. Kirchner, p. 159.

24. Bach-Nielsen: "Kingo, klassikerne og kristendommen". p. og Klaus Heitmann: Fortuna und Virtus. Eine studie zu Petrarcas Lebensweisheit. Köln 1958, p. 81 ff.

25. Kirchner, p. 26: "Drumb thu Buss/so langs heisst: Heut/heut". Carsten Bach-Nielsen: "Tidens tegn" ICO. Iconographisk Post 1986, nr. 4, p. 1-11. Om tiden som læremester, se Thomas Kingo 6. aftensang, str. 4.

MATTHIAS CLAUDIUS I DANMARK
ET PAR BEMÆRKNINGER TIL DDS 716 OG 678

AF LEIF LUDWIG ALBERTSEN

Denne artikel har til formål at uddybe forståelsen for "Der Mond ist aufgegangen", herunder at rette et angreb på Carsten Hauchs "Sig Maanen langsomt hæver", desuden at fundere over, hvad der skete ved, at "Vi pløjed' og vi saa'de" blev til en salme.

Udgangspunktet er, at Matthias Claudius blev født 15. august 1740 i det danske dobbeltmonarkis Holsten og altså snart fejrer sin 250-års dag. Bortset fra det banale i ethvert jubilæum er der det påfaldende ved dette faktum, at medens tyske salmer op til Paul Gerhardt er enestående i hele verden, er Claudius vistnok den eneste i det sidste kvarte årtusinde, der har fået to salmer optaget i en salmebog og regelmæssigt brugt. I Danmark er vi så vant til salmedigtere fra det 19. århundrede og jo også meget lyrik fra det 20., der trænger sig ivrigt på, men lad os nu se, om det holder.

Claudius har kunnet holde, i Tyskland og omliggende lande, og det, selv om den ene salme er en aftensang og altså umulig i almindelige gudstjenester og den anden sæsonbestemt og kun anvendelig på landet. Jeg har funderet over udtrykket "selv om". Måske har specialsalmer netop en særlig force, fordi de kommer almuens glæde ved den konkrete situation i møde. Julesalmer gælder det jo tydeligt for, at jo stærkere tendensen er i retning af snevejr og anden stemning, jo ivrigere bruges de.

Claudius skrev i en tid, hvor stemning var næsten alt.

Klopstock havde som bekendt krævet reformer af de foreliggende salmer og bragt eksempler på, hvorledes det kunne ske. Blandt andet krævede Klopstock, at en salme opretholdt en normalstemning, sin særlige tone, og påtog sig at rette hos forgængere, der afveg fra tonen [1)]. Paul Gerhardts "Nun ruhen alle Wälder" er i den forbindelse helt klart en elendig salme, for Gerhardts tone skifter uafbrudt. Første halvdel af hver strofe siger, at på jorden er det sådan, anden halvdel skifter over til himlen. Ethvert forsøg på at skabe og fastholde en stemning er helt tabt. Gerhardt allegoriserer hele tiden bort fra denne verden.

Der var andre problemer. I den tyske version hedder det "Es schläft die ganze Welt", og det er da meget poetisk. Ja, men, som man må sige i oplysningstiden, det passer jo ikke. Der findes antipoder. Man prøvede at rette til "Es schläft die halbe Welt"[2], men i praksis blev Gerhardt trængt ud af salmebøgerne for 200 år siden og først hentet ind igen efter romantikken.

Man må godt smile. Formålet med sligt er naturligvis at få naturvidenskaben og Vorherre til at gå sammen og ikke modvirke hinanden. Astronomiske iagttagelser skal ikke stille spørgsmålstegn ved det guddommelige, men tværtimod føre hen til det.

Birgitte Boye er kendt i dansk litteratur for sin samling "Guldbergs Salmebog", der i høj grad inddrog og argumenterede udfra det astronomiske, måske især i prøvesalmerne[3].

Året efter forfattede Claudius "Der Mond ist aufgegangen".

Claudius var en brav Klopstockelev, der følte sig forpligtet til at skrive et moddigt mod Gerhardts "Nun ruhen alle Wälder", med samme overskrift og i samme sjældne metrum, et digt med en klar fastholdt stemning og så altså også, hvad man ofte overser, et digt, der argumenterer astronomisk ligesom Birgitte Boye, hvis digte Claudius jo naturligvis kendte. Enhver dannet holstener kunne dansk dengang, og Claudius havde i øvrigt boet i København.

Hvor Gerhardt siger, at om verdens sol skinner, er såmænd ligemeget, for jeg har min himmelske sol, tager Claudius verden alvorligt og siger i sin sang for naive sjæle, at såmeget astronomi kan vi da allesammen, at halvmånen er rund i virkeligheden, men kun beskinnet på den ene halvdel. Hvis man tvivler om, at alle vidste det, kan man omvendt sige, at salmeproduktionen bliver brugt til astronomisk opdragelse. Det vigtige er, at eksakte data og religion (og, som Klopstock sagde: smag) går hånd i hånd. Det var tilfældet i 1770'erne. Når det er fuldmåne en bestemt aften i Goethes roman om den unge Werther, så kan man slå op og se, at det passer, at den aften var det altså fuldmåne.

Det vigtige: Med al sin ofte teatralske folkelighed er Claudius ligesom Birgitte Boye ude på at tækkes hine intellektuelle, hvis naturvidenskabelige dannelse bringer dem hen i retning af fritænkeri. Salmen kan med fordel ses også i den sammenhæng.

Men så blev den oversat af en romantiker, og det var ikke så godt. Jeg tænker naturligvis på Carsten Hauch.

At Hauchs oversættelse, vel et bestillingsarbejde, er dilettantisk, har andre fremhævet[4], hos Claudius i første strofe er alt stille: månen oppe osv., medens tågen som det, der anelsesfuldt stræber fra jorden og opad, stiger tilsidst. Vi kan tilføje: som hos Goethe. Hos Hauch er denne vigtige konstratering mellem ro og retning opblødt.

Man kan supplere: At man skulle kunne stå og se på, at månen langsomt hæver sig, er helt usandsynligt, medmindre da den lige forlader horisonten, herom senere. Den gyldne stjerne blid har jeg også vanskeligheder med. Mig minder den om "Dejlig er den Himmel blaa", og det er da ikke meningen? Årsagen til denne utilsigtet markerede stjerne i ental er naturligvis metrisk. Men resultatet er forvirrende, og at tågerne spiller er rent naturmaleri i modsætning til det meningsfulde billede hos Claudius, ligesom det er højst forvirrende at blande ejendomsforhold ("vor Skov") ind i disse mere end jordiske betragtninger.

Lavdepunktet er så strofen om halvmånen. Jeg må lige gøre en bue:

I det 18. århundrede stræbte intellektuelle efter en vis naturvidenskabelig dannelse. Siden romantikken ikke mere.

Da jeg var til session, var første spørgsmål i intelligensprøven, at når sol svarer til dag, hvad svarer så måne til? Meningen var, man skulle sige nat! Svaret er naturligvis døgn! Solen kulminerer kl. 12 middag, månen kulminerer døgnet rundt: nymånen kl. 12 middag, første kvarter kl. 18, fuldmånen ved midnat, sidste kvarter om morgenen kl. 6. Jeg blev aldrig soldat endsige befalingsmand.

Det rystende og så pludselige fald i astronomisk dannelse kan ses overalt. Schack Staffeldt lader solen gå ned i øst, Heine lader den hoppe lidt op igen, men det er måske for sjov. Ingemann i sine erindringer gør omhyggeligt rede for, hvorledes en solformørkelse skyldes jordens skygge! Eksemplerne er rædselsfulde, og Carsten Hauch er blot et barn af sin tid, selv om det siges, at han havde naturvidenskabelige interesser.

Hvis månen langsomt skal hæve sig og samtidig være en halvmåne, er der to muligheder. Enten foregår historien kl. 12 middag, men der står jo aftenstid. Eller også foregår historien efter midnat, og så kan jeg godt forstå, at der bedes for den syge nabo, der åbenbart er blevet forstyrret ud på de små timer af de formodentlig fulde unge mennesker.

Spøg tilside: Claudius bruger astronomien som gudsbevis. Hauch har kun sans for månen som billig staffage.

Det er muligt vi, i EF skal til at synge salmer på udenlandsk. I Norge har der jo været gjort forsøg med det, ligesom det har været en tradition i den danske Højskolesangbogen.

Ulemperne er indlysende. Fordelene skulle ligge i, at originaldigte er næsten altid meget bedre end oversættelser, der jo er afhængige af at hitte på rim og gå på kompromis.

"Wie schön leuchtet der Morgenstern" er meget bedre end det opstyltede "Af Højheden oprunden er". Overhovedet disse forkvaklede ordstillinger: "Sig Maanen langsomt hæver", "Kom Maj, du søde, milde". Helt bortset fra, hvad det vil sige at være "atter grøn". Med de virkelig gode lyrikere, vi har her i landet, er det et interessant problem, hvor det kan være, at den slags ringe oversættelser bliver så klassiske, som tilfældet er.

Når "Sig Maanen langsomt hæver" har kunnet holde sig, selv om digtet både er forvredent og notorisk vås, skyldes det vel også melodien. Danmark var rigt i det 18. århundrede og forstod at lokke tyskere hertil, Klopstock uden det store udbytte, Schiller forgæves (ligeså Fichte), men J.A.P. Schulz var naturligvis en gevinst. Weyse begyndte med at lære meget af ham ("Vipper springe over Klinge"), og senere bevarede han meget af det mundrette trods sine vilkårlige synkopieringer (Hvem tør spille uden noder til "Lysets Engel gaar med Glans"?). Zinck skal vel også forstås udfra Schulz. Og Balle. I tilfældet "Der Mond ist aufgegangen" har Schulz skullet skrive noget, der kunne erstatte den meget gamle melodi til "Nun ruhen alle Wälder" (og andet), fordi det er godt, hvis en tekst har én melodi og omvendt.

Begge melodier respekterer de 6 verselinjer således, at 1 varieres i 2, og 1 og 2 gentages i 4 og 5, medens 3 lander på dominanten og 6 med de to ekstra stavelser har en interessant codaopgave. Begge melodier arbejder med små intervaller, Isaacs gamle har den traditionelle skalaeffekt op og ned i 6, medens Schulz prøver at reducere selv denne beskedne effekt i den grad, at store dele af melodien: begyndelserne af 2, 3, 5 og 6 blot består af tonegentagelser. Dristigheden, hvis man tør tale om en sådan, ligger i, at 2 efter 1 (og 5 efter 4) ikke erstatter do-re-do med mi-fa-mi, men med mi-mi-mi, og at denne monotoni så også er

begyndelsen af 3 og 6. Når Schulz er så meget bedre end Isaac, så vel især, fordi Schulz udnytter kravet om to stavelser mere i 6 end i 3 til at komme ned til tonika uden ellers at ændre på noget. Resultatet er næsten bedre end Beethovens "Freude schöner Götterfunken", der trods alt bringer en billig effekt fra sol op på mi ("..geteilt, Alle"). Hvis man vil bruge andre melodier til protestantiske salmer end dem fra det 16. og 17. århundrede, hvad mange jo ønsker, er Schulz vel noget af det bedste, der er timedes salmebogen.

Men man kan vel ikke tænke sig i vor levetid, at man synger Claudius på originalsproget her i landet?

Hvad den anden salme af Claudius angår, og med salmer mener jeg tekster, der står i en autoriseret salmebog, for ellers er der åbent for alle med lyst til dette værdistempel, så er også denne anden salme muligvis sat i musik af Schulz, men det er uklart.

Den danske salme, som Anders Malling gør udmærket rede for, er en oversættelse via det engelske, og atter engang fører oversættelsen til vilkårlige ændringer ikke mindst af begyndelseslinjen, der jo dog har en vis relevans. For at få metrikken til at gå op har Knudsen sat verberne i præteritum. Så er hele teksten låst fast på Erntedank-und-sonst-gar-nichts, hvilket kan være meget godt, men læg mærke til, hvilke vilkårligheder der fører til noget, der bagefter opleves som seriøst. På tysk er salmen også monteret som ottelinjede strofer som på dansk, men i EKG uden refrain (og med meget gammel melodi) i modsætning til traditionen her i landet. Hvad Claudius selv skrev, var noget helt andet, i mindre bombastiske strofestørrelser. Habent sua fata cantica.

Udover degraderingen af den folkelige hensigt ved de overlange strofer, der hober argumenterne i stedet for at lade dem stå hver for sig efterfulgt af refrainet, er der sket andet. På tysk har man simpelthen strøget refrainet. Uviljen mod refrainer går tilbage til Klopstocks tid og er underlig. For danskere er den naturligvis uvæsentlig.

Lige så slem er den danske linje "hvi skulde ej hans Smaabørn". Den går ikke tilbage til Claudius, men har inspiration i frøken Campells engelske version "By Him the birds are fed, Much more to us, His children, He gives our daily bread". Der er altså blot tale om anerkendte floskler, der proppes i stroferne af hensyn til rim og omfang.

Men til linjen "hvi skulde ej hans Smaabørn". For det første er det tarvelig forvreden pseudolyrikstil hundrede år efter den danske guldalder: hvi, ej. For det andet hvorfor disse småbørn? De forekommer som sagt ikke hos Claudius, ikke i denne salme.

At være Guds barn er jo mangelunde. I den salme af Paul Gerhardt, som vi gik ud fra, er jeg Guds barn udfra billedet af hønemoderen og bemærkninger hos Paulus, altså dels endnu ikke omfattet af loven, dels Guds søn som arveberettiget til Himlen. Det er muligvis i orden, at Claudius i sin mere berømte salme taler imod "Wir stolzen Menschenkinder", der rimer så smukt på "Sünder", selv om han måske andetsteds: "Wie Kinder fromm und fröhlich" glider lidt for meget ud i en rousseauistisk barneglæde, der er både imod Jesus og Luther og forøvrigt imod Freud: børn er små sataner, der først skal domesticeres. Men jeg vil ærlig talt frabede mig at blive regnet til Guds småbørn. Og ser jeg helt bort fra, at udtrykket "dagligt Brød" jo beror på en fejloversættelse i Fadervor. Jeg er ikke et småbarn.

Det er man heller ikke i den muntre scene hos Matthias Claudius, men sådan fyldes der floskler på, såsnart salmer bliver salmer og tilmed oversættes.

Jeg sværmer i modsætning til næsten alle andre hverken for Carsten Hauch eller for Jakob Knudsen. Matthias Claudius var en gæv digter, men prisen for udødelighed er godt nok den, at man bliver udødelig på noget helt andet end det, man selv ville og faktisk lavede. Skal vi alligevel ønske ham tillykke på dagen!

Anmærkninger:

1) Min artikel om Klopstock: "Religion und Geschmack", er ikke udkommen endnu, men man kan kontakte mig. Klopstocks forord og praktiske udladninger kan ses i de relevante bind af hans værker, f.eks. "sämmtliche Werke" V, Leipzig 1856.
2) Karen Madsen: Rationalistisk og restaurativ salmepolitik i Tyskland før og efter 1800, Hymnologiske Medd. VII (1978) s. 133-171.
3) Albertsen: Forsvar for digteren Birgitte Boye, Hymnologiske Medd. VII (1978) s. 11-29.
4) Vilhelm Wanscher: Den æstetiske Opfattelse af Kunst, opr. 1906, her efter Gyldendals Uglebøger 1963 s. 92-94: "Vil man høre forskellen mellem ... mesterlige digte og dilettantiske arbejder, kan man sammenligne Matthias Claudius' "Abendlied" med Hauchs oversættelse".

MUSIKEN HJÄLPER OSS ATT HITTA HEM: "PRECIS SÅ KÄNNS DET!"

AF PER HARLING

Vad har Dan Tillberg gemensamt med Pelle Karlsson? Vad har Björn Holm för likhet med kyrkofadern Augustinus? Vilka samband finns det mellan Björn Afzelius och psalmboken?
Per Harling, som själv gjort många låtar, har lyssnat på det gemensamma språket som går tvärsigenom alla fromma och ofromma barriärer: musiken.
En av hans slutsatser:
"Freestylelurarna är den nya tidens bönematta"

Varje tid, varje kultur har sina verklighetsuttolkare.

Det finns alltid en Strindberg eller en Jersild mitt i litteraturen, en Lagerkvist eller en Sonnevi mitt i poesin, en Bergman eller Spielberg mitt i filmvärlden, en Grieg eller en Mikael Wiehe mitt i musiken, som för människor anger en riktning i tolkningen av livet.

I den gamla enhetskulturen var det så mycket enklare, eftersom religionen, i vår kultur den kristna, låg som ett grundtema för de olika uttolkningsvarianterna. I vårt splittrade och sekulariserade samhälle är det inte så längre. Grundtemat har utbytts mot ett otal teman med varianter.

Och musiken har intagit en allt starkare ställning som huvuduttolkare för allt fler människor. Musiklyssnandet under 70- och 80-talet har fem-. sexdubblats jämfört med tidigare decennier. Genomsnittssvensken lär lyssna tre timmar per dag till musik, varav två timmar är egen vald musik (resten är radio och annan bakgrundsmusik).

Musiken har alltmer blivit sekulariseringens liturgi för livstolkningen, ja, kanske rentav för överlevnaden i plastsamhället, i det vakuum som uppstått vid bortfallet av den traditionella religiösa riten. Detta hävdar allt fler forskare i allt fler rapporter. Freestylelurarna är den nya tidens bönematta. Med nappflaskan matas de nya generationerna med allt ifrån Michael Jackson till Eva Dahlgren av föräldrar som själva vuxit upp med Elvis Presley, David Bowie och Kiss. Den kommersiella musikens totala närvaro från livets början i det postindustriella stor-

stadssamhället är lika självklar och formande som psalmsången, gudstjänstbesöken och aftonbönerna var i det gamla bondesamhället.

I dagens musik finns några påtagliga huvudteman, som med varianter, ideligen återkommer. Låt oss se på några av dessa!

DET OSLAGBARA LEDMOTIVER

Det mest betydelsefulla för alla människor, oavsett religion, politisk åskådning eller annan livshållning, är den helande upplevelsen av att vara en del av en annan människas liv, d.v.s. upplevelsen av den märkliga företeelsen kärlek. Den känner inte av några gränser. Den kliver över alla trösklar. Den ger trasighet läkedom, splittring helhet och längtan en närhet. Samtidigt som frånvaron av den skapar så mycket smärta!

Kärleken blir en katalysator för våra djupaste känslor. Genom kärlekens referensramar kan vi söka en för alla gemensam livstolkning. Det är därför inte så underligt att så mycket poesi, så mycket litteratur, så mycket konst och så mycket musik handlar om detta för alla igenkännbara och identifierbara. I popvis- och schlagermusiken är kärleken det oslagbara ledmotivet likaväl som den är det i trons böne-, liturgi- och lovprisningsspråk.

Frälsningen är en omskakande och omvälvande kärleksupplevelse, som speglas om och om igen i trons språk. Det starkaste uttrycket för detta har vi i psalmförfattarnas texter. Därför känns det frestande att göra en liten jämförelse mellan psalmens kärlekspråk och det senaste årets pop- och rockpoeters beskrivning av kärlekens väsen.

I kärlekens ljus får man perspektiv på sitt tidigare liv, som ofta beskrivs som mörker och meningslöshet. Dan Tillberg beskriver det sålunda på sin senaste skiva:

"Jag levde mitt liv i skuggan.
Solen såg jag sällan till.
Jag var varken lycklig eller ledsen.
Jag fanns helt enkelt bara till.
...var fanns livets mening?
Var fanns glädjen som var sann?
Du blev min guide,
för du visste resans mål.
Du tog mig raka vägen till paradiset.
Solen bryter fram genom diset.
Du tog mig raka vägen till paradiset".

FRÅN MÖRKRET

Temat känns igen från ett otal sånger och psalmer, där vägen från mörker till ljus, från ovisshet till visshet, från olyckans land till paradiset beskrivs. Vem minns inte Pelle Karlssons stora hit "Han är min sång och min glädje".

"Jag kan minnas en tid i mörker,
utan mening levde jag då.
Men då hörde jag rösten av honom
som vill visa den väg vi ska gå".

Eller som Martin Luther i Frostensonsk tolkning beskriver på sitt mustiga språk:

"I ondskans makt jag fången var
och låg vid dödens portar.
Min synd mig tyngde natt och dag.
Jag såg: jag var förlorad.
Jag ville ej det goda mer.
Förlamad, maktlös drogs jag ner
i ångest och förtvivlan.

Han sade: Håll dig nu till mig,
stå tätt invid min sida,
mitt liv och allt jag ger för dig,
jag själv vill för dig strida.
Ty jag är din och du är min.
Jag är hos dig och ingenting
oss från varann kan skilja".

(Sv. Ps. 32:2,6)

Sannerligen ett kärlekstema med varianter: från mörker till ljus och ledning. I kärlek får vi ta igen det som förlorats och porten till paradiset är öppen.

"Vi honom återfår allt som gick förlorat.
Paradiset nu för oss öppnar sina portar".

(från Sv.Ps. 517:4)

HELANDE KRAFT

Alla som har upplevt kärlekens väsen vet vilken förunderligt helande kraft som finns däri. Om detta handlar mycket av dagens rockpoesi såväl som nutida psalmdiktning. Björn Holm beskriver detta om och om igen på sin senaste skiva. I sången "Hel igen" återkommer ideligen temat "gör mig hel, gör mig hel igen". I "Ett stilla regn" beskriver han helandets kraft i kärleksrelationen:

"Det är någonting inom dig
som gör mig lugn och hel,
ett stilla regn av ömhet.
Dina ögon speglar det bästa inom mig,
ett stilla regn av ömhet".

På samma sätt beskrivs ideligen mötet med Gud i trons spegel. I Jesu blick, Guds sanna avbild, speglar jag mig själv, mitt sanna jag. I speglingen får mitt eget "döda" liv Liv.

"Mina döda timmar bär jag fram till dig.
Inför dina ögon låt dem bli till liv.
Inför dina ögon inget är fördolt...
(Sv. Ps. 521:1-2)

Så är det. I det helande, livgivande mötet med Gud själv uppfylls all längtans mål. "Mitt hjärta är oroligt tills det funnit vila i dig", uttryckte redan lärofadern Augustinus. Genom Wallin upprepas den erfarenheten:

"Länge, länge har mitt hjärta
sökt och längtat efter friden,
sökt i oro och i smärta,
aldrig funnit den i tiden.
Du, o Gud, dess rop besvarer.
Vanmakt du i visshet vänder..."
(Sv. Ps. 349:1)

Men även kärleken mellan man och kvinna kan beskrivas på likartet sätt på en skiva i 1987 års popsverige:

"Jag vande mig aldrig att leva här.
Jag var alltid på väg.
Alltid någon annanstans som drog,
ingen ro i mitt blod.
Jag har aldrig förstått
det som brann inom mig
och all tid som har gått
bara leder till dig.
Denna längtan i mig,
längtan som gjord för dig".
(Björn Holm)

Och med trons erfarenhet och referensramar så infinner sig naturligtvis en liten undran. Är detta en beskrivning av "bara" en jordisk längtan till kärlekens rofylldhet?

HÖST ÖVER VÄRLDEN

Det är höst över världen. Det märks tydligt i rockpoesin. Vid sidan av den ljusa och helande bilden av kärlekens väsen, så finns detta andra hotfulla huvudtema: den annalkande katastrofen.

Hotbilderna är många och de hoppfulla och trotsiga tecknen få. Från skivkonvoluten stiger de sekulariserade "kyrieropen" ("Herre förbarma dig"), som Imperiets mullrande och frågande rop i sången "Bibel", Imperiets variant av skapelseberättelsen:

"Vem ska be för Babylon?
Sjung en psalm för Babylon.
Fall på knä för Babylon.
Slå på trumman för Babylon faller".

Gemini (Glenmarkssyskonen) sjunger ut sitt "kyrie" mitt i vanmakten:

"Have mercy
This is a trying time
and the bell that used to chime
hushed to silence
by the violence.
Have mercy,
mercy on everyone.
Now that the misdeed is done
after this vicious blow,
which is the way to go?
Mercy".

(benny Andersson/Björn Ulvaeus)

Till vem riktar sig ropet? Är det samma mottagare som psalmisten vänder sig till i sin förtvivlan, när han ropar "Ur djupen ropar jag till dig, Herre" eller när vi i mässan sjunger vårt "Herre, förbarma dig över oss"?

Ted Ström har också känt höstens allt tydligare vemod över världen året 1987 utifrån sin mycket personliga och geografiska utsiktspunkt:

"Det är sent i november,
fåglarna har flytt.
Sista bussens ljus drar bort.
Det prasslar lite ödsligt
om sommarens affischer.
Det stinker lite kemiskt
om bondens karga lott...
Det är sent över världen.
Frosten har fått sitt grepp...
Det är sent för en kristen,
men tidigt för en Gud...
Det är sent i universum,
stjärnorna är nära..."

(från sången I Sidböle härad)

ROCKPROFETERNA

Men det är inte för sent. Än finns det möjlighet att ta tag i det liv som finns kvar:

"Nu är det tid att ta tag i livet
innan vattnen fryser till.
Nu är det tid att vara rädd om kärlek
medan människor finns till".

(Ted Ström)

Mitt i uppgivenheten ingjuter flera rockpoeter det mod som behövs för att gå in i kampen mot de destruktiva krafterna. Några av de ihärdigaste "rockprofeterna" i dagens Sverige är Mikael Wiehe och Björn Afzelius, vars senaste skiva har varit det gångna årets mest sålda svenska skiva. Och de vill väcka oss ur vår slummer:

"Värje dag föds nya hot mot våra liv.
Varje morgon står missilerna klara.
I det mörker som vi blundar
där rustar dom för krig.
Hur kan vi slåss ifall vi inte inser faran?
Vakna upp! Fatta mod!
Börja se dej omkring!
Så du kan säga till dina ungar när dom frågar dej
att du var en av dom som stod emot".

Detta tema finns naturligtvis också i psalmpoesin, dock inte särskilt ofta, och psalmförfattarna vänder sitt hopp snarare till Gud än till mänskligheten:

"Din skapelse suckar och våndas,
o Herre, befria den, Du!
Gör haven och floderna rena,
håll världsalltet fritt ifrån krig,
låt bergen och öknarna lysa
som smycken på vägen till Dig!".

(Sv. Ps. 287:2)

Och det är väl just detta tema, som kräver ett uppfodrande vaknande, som rocken har sin kraft och psalmerna sin svaghet. Som en musikskribent i en av våra största dagstidningar skrev efter att ha upplevt en Bruce Springsteenkonsert:

-Springsteen fick oss att inse människans oerhörda kraft, att rockmusik inte kan förändra världen kanske - men den kan få oss att hoppas och drömma och tro på ett ljus i mörkret. Den kan göra oss stolta och ge oss människovärde när de ledande krafterna i världen gör allt för att ta det ifrån oss. Den kan få oss att

resa oss och ge oss styrka och den kan hjälpa oss att öppna våra ögon... Kanske är vi inte alltid medvetna om styrkan i våra drömmar, men Springsteen försöker få oss att förstå den, och att slåss för våra drömmar.

SAMMA STOLTHET

Liknande ord skulle man vilja ha läst från en recension av psalmboken. Det finns uppenbarligen kraft i musiken. Och min Gudstro ger mig samma styrka, samma stolthet, samma vilja till kamp, men när får jag möjlighet att uttrycka detta i församlingssången, så att jag kan spegla detta och få ny kraft genom musiken? Jodå, det finns sådana psalmer, men de är få och slits därför snabbt ut.

> "Gud, från ditt hus, vår tillflykt du os kallar
> ut i en värld där stora risker väntar.
> Ett med din värld, så vill du vi ska leva.
> Gud, gör oss djärva".
>
> (Sv. Ps. 288)

Sedan mitten av 70-talet har vi om och om igen bett om att Gud ska göra oss djärva, fria, kloka, ja, t.o.m. glada. Men den till synes eviga frågan, som redan psalmisten för tusentals är sedan blev utsatt för: "Var är nu din Gud" (Ps. 42:4), den frågan upprepas i ett efterkristet Sverige på t.ex. Peter Lundblads skiva:

> "Var är den Gud vi skal tacka - för vad då...?
> Var är den Gud vi ska be till - för vad då...?
> Var är den Gud vi ska prisa - för vad då...?
> Var är den Gud vi ska fråga - om vad då...?
>
> (från sången "Så'n är tiden vi lever i)

Och visst är det en påfrestning att ideligen bli ansatt:

> "Ack, vi vill helst låsa vår port,
> gömma oss undan för världen.
> Var är din Gud? frågar de nu.
>
> Glädjen och kraften, var är den?
> Herre, kom hit, levande, varm,
> trösta din ängsliga skara!
> Följ oss, o Gud, ut i vår värld,
> styrk oss i nöd och i fara"!
>
> (Sv. Ps. 592:3-4)

I en tid där sången och musiken mer än någonsin har en oerhört viktig och framskjuten position som livstolkare känns det därför angeläget att påminna varandra om detta faktum. Genom sången och

musiken har vi verkligen möjlighet att svara Peter Lundblad och alla andra ifrågasättare var, vad och vem Gud är. Knappast någon har gjort det bättre i psalmens form än Olov Hartman:

> "För att du inte tog det gudomliga dig till en krona,
> för att du valde smälek och fattigdom vet vi vem Gud är.
>
> För att du lydde fram til det yttersta, döden på korset,
> vet vi vad seger, vet vi vad väldighet, vet vi vad Gud är.
>
> För att du nedsteg hit till de plågade, hit till de dömda,
> vet vi att ingen ensamhet finnes mer, vet vi var Gud är".
>
> (Sv. Ps. 38:1-3)

TVÅ MOTTAGARE

Det står egentligen inte så mycket om sångens uppgift i Bibeln, men enligt Paulus (Kol. 3:16) är den trefaldig: Med hjälp av sången ska vi 1/lära (undervisa) varandra och 2/vägleda varandra i kraft av nåden samt 3/lovsjunga Gud. Således finns här två mottagare för sången: dels församlingen, dels Gud.

Jag tror att det är viktigt att detta görs klart för oss i en tid där lovsångerna (kärlekssångerna) i våra församlingar har en tendens att ta över all annan sång. Lovsången är viktig, för lovsången föder lovsång som i sin tur stärker tron. Men den undervisande, evangeliserande, vägledande sången blir allt viktigare i en tid där allt färre förstår allt mindre av lovsångens betydelse.

Vill vi väckelse, är sången och musiken vårt främsta verktyg i denna väckelseprocess. Men väckelse får aldrig bli en strömlinjeformad underhållning, som smekande och förföriskt vackert gör oss omedvetna om tidens allvar. Vill vi verkligen väckelse, d.v.s. ett uppvaknande för Guds kärlek och hans vilja med sin skapelse, måste vi också anstränga oss att finna den slags musik som "kan göra oss stolta och ge oss människovärde när de ledande krafterna i världen gör allt för att ta det ifrån oss", en slags musik som "kan få oss att resa oss och ge oss styrka" och "hjälpa oss att öppna våra ögon". Vi behöver både "gloria" (som vi redan har mycket av) och "kyrie", d.v.s. en musikalisk kanal för ropet, det svåra och vanmäktiga (som det finns så mycket av utanför kyrkorna).

Vi behöver lära oss av den världsvida kyrkans sång och musik.

Vi har t.ex. redan fått mycket inspiration från den sydafrikanska sången och musiken, men vi har också lärt oss i vilken situation denna sång är född. Vi har förstått sammanhanget mellan kamp och lovsång, som i sin tur har blivit en styrka för vår egen kamp och lovsång.

På likartat sätt bör vi öppna oss för olika traditioner: för den meditativa bönemusiken från Taizetraditionen, för rytmen och glädjen i den sydamerikanska musiken, för melankolin och eftertänksamheten i vår egen folkkoraltradition. Vi behöver ständigt nya sånger som rakt och ärligt på vår egen tids språk - såväl text som melodi - kan undervisa om Guds väsen och vägleda på trons spännande vägar.

Vi behöver lyssna in den längtan som finns uttryckt i nutida popmusik efter livets helande mönster. Men framför allt: vi behöver sjunga tillsammans, inte bara konsumera. För det finns kraft i musiken, oanad kraft. Ja Guds kraft har här sin vigtigaste kanal. Låt världen höra det!

Artiklen har tidligere været trykt i "Nytt Liv" nr. 11, 1987.

ANMELDELSER

ET MEGET FORSIGTIGT FORSØG

Erik Haumann's melodier til Lisbeth Smedegaard Andersen's "Du bor i vor dag" - Salmer og digte. Poul Kristensens forlag 1987.

Der forsøges jo med nye salmer i disse år, og da salmer skal kunne synges, hvad er så mere naturligt end nye melodier? Så vidt, så godt. -
Det er bare ikke så ligetil. I den danske salmetradition, som er lang, rig og frodig, har det altid været god tone at skrive nye salmer til gamle melodier og nye melodier til gamle salmer. Sådan er der opstået en frodig vekselvirkning indenfor en levende tradition; og de forskellige salmebogstillæg (det røde, det grønne, det blå og de andre) lever da også med i denne praksis, iblandet helt nye salmer, hvor både tekst og melodi er nyt stof.
Uden for denne blandede og - indrømmet: rodede tradition står samlinger, som enkeltpersoner har skabt, og hvorfra der i tidens løb indgår flere eller færre salmer i den almindelige brug. Et enkelt, nærliggende eksempel kan være illustration: K.L. Aastrup.

Udenfor står også de nutidige forsøg på en "pakkeløsning" med nye tekster og nye melodier, måske overikøbet markedsført ved en celeber uropførelse, som samtidig optages til pladeudgivelse. Salmer?

Den lille, sympatiske bog "Du bor i vor dag" - Salmer og digte, af Lisbeth Smedegaard Andersen, kunne ligne en sådan færdigvare. Der er nye melodier af Erik Haumann og nydelig grafik - linoleumssnit - af Elisabeth Eland. Den afviger dog ved at indeholde en del digte, som ikke har nogen melodi, og altså ikke kan synges hverken som solo eller fællessang. Snarere er her tale om en digtsamling med linoleumssnit, hvor der til nogle af digtene er sat melodi, så de kan synges. Her er altså tale om et andet og mindre prætentiøst projekt.

Digtene er tidligere omtalt i HM, så jeg vil holde mig til musikken. Opgaven: at gøre nogle af digtene syngelige, er løst ganske nydeligt af Erik Haugaard. Man kan godt synge dem, og melodierne stiller ikke større krav til stemme og gehør end så

mange ældre salmemelodier. Snarere tværtimod. Alligevel er de fleste melodier dårligt rustet til at indgå i det folkelige repertoire, på grund af mangel på original karakter og prægnans.
De er simpelthen svære at huske, og det gælder både rytmisk og melodisk. Når en melodi's udformning ikke udspringer af musikalsk nødvendighed, bliver resultatet i en vis forstand tilfældigt: det kunne lige så godt have været anderledes.

"Du bor i vor dag" rummer 20 melodier, udsat med et enkelt klaverakkompagnement. Den stilistiske inspiration spænder vidt, fra stilfærdig vise (I skjul under hviskende skygger) til påståelig salmeagtighed (Med Thomaskravet står vi her), fra blid romance (Nu svæver fugl om kløft og slugt) til salsa-agtige, skiftende taktarter (Se, pinsen er kommet), men altid med lidt tilfældige, unødvendige afvigelser i melodi, harmoni, rytme, som giver musikken et skær af ufordøjethed, en ufærdighedens og unødvendighedens bleghed.

Henrik Colding-Jørgensen

KÆRLIGHEDEN DER HOLDER KAOS TILBAGE

Af Leif Bork Hansen. Illustrationer: Alice Buchhave. 96 sider, hft. kr. 138,-. Forlaget Thorsgaard, Frederikssund, 1988.

Bogen er en samling af 14 prædikener og 17 salmer. Ifølge pressemeddelelsen er den grundlæggende påstand fra forfatterens side den, at "troen på visionen i Det nye Testamentes beretninger om Jesus ... binder livet sammen og rummer den kærlighed, der kan holde kaos tilbage". En noget litterær tilgang til teksten, og ikke underligt er prædikenerne spækket med citater af filosofiske og skønlitterære forfattere. Den tvivl, som måtte nage læseren mht. om det er eros eller agape, der holder kaos tilbage, bliver ikke mindre af den litterære stil og de mange, ofte humanistisk og/eller modernistisk indstillede forfattere, prædikanten overlader ordet til.

Ikke desto mindre må man lade Bork Hansen, at han er digter, og at han kan beherske den vanskelige samkøring af kristendom og profanlitteratur. Mange iagttagelser er overrumplende gode, og læseren griber sig i at ønske, at han ville fortælle lidt mere

sammenhængende selv, i stedet for hele tiden at overlade scenen til K.E. Løgstrup, Dostojevskij, Desmond Tutu og andet godtfolk. Ganske vist får man udførlige litteraturhenvisninger, men det der interesserer mest ved en prædiken er dog hvad prædikanten selv har at sige til de mange sære ting i teksten. Ikke så meget hvad filosoffer, romanforfattere og biskopper i fjerne lande mener om - i grunden helt andre ting, som prædikanten for egen regning kører ind i sin collage. Men en gang imellem bliver det rigtigt. Der er genialitet i brugen af Kim Malthe-Bruuns afskedsbrev til kæresten, hvor han siger, at han blæser alt sit liv over i hende, som en slags "himmelspejl i mulde" for Jesu ord om Talsmanden (Joh. 16,5-15). Og han får vendt Jørgen Gustava Brandts underlige digt "Den hellige almindelige kirke" rigtigt i en prædiken over den rige bonde, så det bliver en tale om tomhed, ubekymrethed og brød fra Gud.

Af salmerne glimrer især en gendigtning af Frans af Assisis Solsang, som har fået et kristologisk vers på, så anvendelsen af den i forbindelse med altergang ikke bliver slet så forrykt som tilfældet er. Af de virkelig gode ting er også en gendigtning af Salme 139, der godt kunne glide ind på nr. 18 i DDS (hvis ikke Ligestillingsrådet lægger sig imellem).

I øvrigt synes salmerne at være ramt af samme trauma som prædikerne: ønsket om anerkendelse i filosofiens, litteraturens, kunstens verden. Resultatet bliver for salmerne, at de bliver for "pæne". Der bliver for lidt at hæfte sig ved og huske dem for.

Når prædikerne får overbalance og tipper pga. for stort indhold af litterære citater og for lidt indre struktur, afsløres svagheden og risikoen ved den valgte fremgangsmåde. Den er ikke for alle og enhver, selvom lignende ting har været begået af tidehvervs-grundtvigske præster i årtier. Selve teksten og dens fortrædeligheder omgås i nogle tilfælde til fordel for enkelte inspirerende temaer, som prædikanten så kører ud ad, indtil han når citaternes "trygge" havn. Derpå kan han yderligere lade sig inspirere fra citat til citat og altså bevæge sig omkring den bibelske hvepserede og tilhørernes nagende, uudtalte spørgsmål i en pæn afstand. Der behøver ikke så mange citater for at få prædikenen til at løbe af sporet. Spørgsmålene til Johannes Døber (Joh. 1,19-28) får prædikanten til at tænke på, at Johannes i anden sammenhæng siger: "han bør vokse, men jeg bliver

mindre", og går derfor over til at tale om jalousi og misundelse, bringer et citat af K.F. Løgstrup om selvkredsene følelser, som fylder omkring en trediedel af prædikenen, og slutter af med et Kierkegaard-citat om glæden, samt et par vers af Brorsons "hvorledes skal jeg møde".

Prædikestilen er trods det, der her er fremført, meget varieret. Dog har man indtryk af, at variationen mere skyldes de mange forskellige litterære indslag, end prædikantens egen - i øvrigt ikke ringe - evne til at variere sit udtryk. Juleaften (og ved flere andre lejligheder) benytter han en ejendommelig prosagengivelse af kendte salmers ord en stor del af prædikenen, afvekslende med rene citater. Desuden går en stor del af tiden med at genfortælle H.C. Andersens eventyr "Det Utroligste". Anvendelsen i prædikensammenhængen er ikke helt klar. På det sidste langes der ud efter flygtningepolitikken.

En meget lang Helligtrekongersprædiken tager os med viden om. Til Macbeth, som prædikanten dog ikke tillader at dø med kronen på. Ind imellem to behandlinger af Herodes den Store i Kaj Munks dramatisering får vi et budskab fra Desmond Tutu, et par tegneseriebilleder, atter Tutu, og så et langt citat fra Kaj Munks skuespil med to agerende. Det må være spændende at se præsten flytte fra side til side i prædikestolen og aflevere replikker til det sted, hvor han stod lige før. Men alt ialt kunne der være gået et meget mere direkte budskab igennem til menigheden, hvis han havde taget tyren ved hornene og havde udlagt selve teksten med sine egne ord.

De store mængder af lånte varer fører en moderne, ubetænksom moralisme med sig, som selvfølgelig kan være god nok til at sparke til flygtningepolitikken, amerikanerne, præstationssamfundet for slet ikke at tale om det hvide mindretalsstyre i Sydafrika. Men den fører den snare med sig, at prædikanten glemmer sig selv og alle de pæne mennesker i og uden for menigheden, der skam sagtens kan se det forkerte ved disse synder, begået af andre. Prædikenen bevæger sig ud i det moralistiske hængedynd, og nærmer sig Paul Seidelins karakteristik af mange prædikanters syndsopfattelse i årene omkring 1970: "synd, det er noget, amerikanerne laver ovre i Vietnam". De mange lånte varer skygger for bjælken i prædikantens og menighedens eget øje.

På samme måde går det ud over klarheden i budskabet når en eller flere gæsteforelæsere går med præsten på prædikestolen. Om

den kærlighed, der holder kaos tilbage er eros eller agape bliver, som sagt, ikke klart i bogens sammenhæng. Udtrykket bliver til i en prædiken over Joh. 21,15-19, hvor prædikanten citerer fra Shakespeares Othello. Titelfiguren siger til Desdemona: "Min sjæl må gå fortabt, såfremt jeg ikke elsker dig; i så fald er kaos her igen". Alligevel dræber han hende i dramaets løb, siger prædikanten, og dog slutter han herfra direkte til Simon Peters benådning. Her må da selv en gammel Løgstrup-discipel blive forvirret. Der er dog grænser for hvor langt man kan gå med en rent human bestemmelse, når man i øvrigt taler om kristendom, men i de svagere prædikener i Bork Hansens samling flyder det menneskelige og det guddommelige sammen på lignende måde. De store mængder humant materiale toner Jesus ned i en næsten tidehvervsk ynkelighed, samtidig med, at menneskelige lidenskaber og idealer får høj rang af det gods, de er fragtet ind med.

Ja, Jesus bliver nærmest pensioneret mod bogens slutning, hvor det hedder: "Derfor skal vi også gøre det umulige - denne almindelige dag: Gå over - fra døden til livet - gå over i Jesu Kristi navn - i kærlighedens bevægelse mod hinanden på ny". Det ser da nærmest ud som om eros har besejret agape her til sidst.

Den megen brug af litteratur, den megen indførelse af navne, som ikke siger u-akademiske tilhørere noget, gavner ikke den folkelige kontakt mellem præst og menighed. Læseren mindes om sære ting. Under rationalismen fandtes der noget, der hed Andagts-Bog for Dannede. Litterære og finkulturelle prædikener er et godt bud på genindførelsen af den slags. Læseren mindes også om et ord fra Christian 5.'s Danske Lov: "De skulle i deris Prædikener og Forklaringer ej fremføre noget, som er mørkt og vanskeligt at forstaa: Ej heller bevise deris Visdom og Skarpsindighed paa det hellige Stæd, men alting giøre til Christi Meenigheds Opbyggelse". (DL 2-4-7).

Ove Paulsen

BIBELHISTORISKE SANGE OG SALMER

Udgivet af Kirkeligt Samfund af 1898. Edition Egtved 1989. 220 sider. 61,- kr.

Kirkeligt Samfunds hovedstyrelse nedsatte i januar 1985 et udvalg bestående af Peter Balslev-Clausen, Jette Dissing, John Wedell Horsner, Marianne Kjær Nielsen og Annelise Søndengaard med det formål at udarbejde en samling af salmer og sange til brug ved kirkeligt børnearbejde, herunder børnegudstjenester. Ud fra den forøgede interesse for fortællingen i kirke og undervisning ønskede man at markere sig med sange og salmer udsprunget af den grundtvigske fortælletradition. Man ønskede en samling af både ældre og nyere stof, med hovedvægten lagt på Grundtvigs bibelhistoriske sange.

I efteråret 1989 kunne udvalget fremlægge det færdige resultat: 81 sange og salmer, hvoraf hovedparten, ikke overraskende, er Grundtvigs. Der er udførlige noter og registre, herunder en oversigt over de bibelske fortællinger, der er gengivet i sangene, der er enstemmige melodier til alle sangene, der i øvrigt er arrangeret bibelkronologisk, sluttende med et lille liturgisk-kateketisk afsnit. Bogen er illustreret af Jo Møller.

En del af Grundtvigs sange er forkortede. Her har man især fjernet kommenterende afsnit for at understrege billeder og fortælling. Oprindeligt antal vers er angivet i noterne under hver enkelt sang, ligesom henvisninger til DDS m.v.

Der kan naturligvis sættes spørgsmålstegn ved den megen brug af den gamle Grundtvig, såvel som ved forkortelserne i tekstmassen. Hvad det sidste angår, er det vigtigt at holde fast ved, at det er børn, der skal synge sangene, og for børn er fortællingen og dens billeder i sig selv det dragende, og det, som får størst betydning den første årrække. På den anden side er det udmærket, at man ikke er forfaldet til overdrevne nutidiggørelser, men netop i vid udstrækning har bevaret Grundtvig i original sprogdragt med "skrækkelige" ord som fage, midienat og eder. Hårdtfordøjelige ord, som ikke vil være ude af barnets sind i årevis, og så, forhåbentlig, bliver forstået og fordøjet i voksenalderen. Den spændende og vedkommende sammenhæng skal nok bevare de dele, der ikke straks gennemskues.

Der er i det hele taget ikke leflet for barnets egen erfaringsverden, som det ellers er så almindeligt i moderne pædagogik. Det er bibelen, der taler, både i de nye og de gamle sange, og det er børnene, der hører og lærer, medens deres verden bliver rigere.

Af de nyere sange er en del blevet skrevet i den tid, udvalget har siddet. John Wedell Horsner har gjort et stort arbejde for at få moderne komponister til at skrive melodier til især de nyeste af sangene, og han har selv taget en tørn, der hvor han ikke kunne få andre til det. Efter Grundtvig indtager Jørgen Michaelsen en fortjent andenplads med rappe, mundrette og ofte humoristiske rim, der er gode og dybfølte ting af Sten Kaalø, og perlende veloplagte sange af Johannes Johansen, men den største positive overraskelse har dog for mig været Helge Noe-Nygaard, som jeg aldrig havde læst, skønt vi bor meget tæt ved hinanden. Hans gammeltestamentlige sange viderefører Grundtvigs stil i et moderne sprog på behændige vers, der virkelig vil noget. Han ender sin sang om Natan og David med denne salut af en kommentar:

Ondskabens frugt på vor ormstukne jord
den ser vi så klart hos den anden.
Men hvad vi selv gør, kan sjældent vi se,
før ordet har lydt: Du er manden!
  Men Natan gik bud for sin Herre.

Magtmænd vil skalte med ret og med vrangt,
de tror, de kan selv sætte loven.
Stadig har hver dog en lov i sit bryst,
og Herren han lever foroven.
  Men Natan gik bud for sin Herre.

Dette er måske ikke noget, der af sig selv falder inden for rammen "dig selv og dit miljø", men budskabet kan udmærket forstås af børn i den skolepligtige alder. Og indtil børnene er modne til at forstå sangens pointe kan de med stort udbytte synge de foregående 11 vers, der er mættet med handling og drama.

Det fineste for den voksne læser er, at Noe-Nygaard i sit sidste vers prædiker både lov og evangelium, og det over en gammeltestamentlig tekst.

I samlingen af bibelhistoriske sange og salmer skelnes der ikke skarpt mellem de to kategorier, og der er ikke skel mellem den gammeltestamentlige og den nytestamentlige del. Disse to ting sammen lover godt for sangbogens anvendelighed i fremtiden. I arbejdet på at lære børn en vis fortrolighed med gudstjenesten

må pædagogik og liturgi gå hånd i hånd. Der må kunne høres både lov og evangelium i sangene, man synger og den ledsagende fortælling, der må kunne høres et gammeltestamentligt grundfjeld under nytestamentlig sang og Kristus må være til stede i sangene fra Det gamle Testamente, tydeligt eller skjult. Og hele oplæringen må finde sted under forudsætning af, at det, gudstjenesten beskæftiger sig med er lov og evangelium.

Det nytestamentlige stof er valgt blandt tekstrækkernes prædiketekster, det gammeltestamentlige gengiver den traditionelle bibelhistorie med oplagte billeder, der kan henføres til Jesushistorien. Der er urhistorie, patriarker, Josef-historie, Moseshistorie, Samson, Samuel, David, Elias og Daniel, og så, som noget forfriskende nyt: Jeremias hos pottemageren, og det er naturligvis Noe-Nygaard.

Der er ikke noget med at gøre Det gamle Testamente til en samling religionshistoriske skrifter, der kan pege alle mulige veje og være lige så berettiget et grundlag for zionismen, som for Det ny Testamente. Der er ikke skygge af forsøg på at gøre Gud til en almengud for alle Mellemøstens oldtidsreligioner, eller at gøre Det ny Testamente til en litterær inspirationskilde til selv-meditation over hvad man vil.

Den lille bog er et længe ventet grundtvigsk kvalitetsprodukt på det kirkelige børnearbejdes brogede marked. Det er sange som vore børn dårligt kan undvære, og som alle voksne kan have glæde af. Og da salmer fra reformationen har været den væsentligste del af liturgien i det der nu er folkekirken, vil både tekstudvalg og tolkninger være noget, alle, der arbejder med liturgi, kan lære noget af.

Ove Paulsen

DIN ANDE SKINER

Dikter av Jan Arvid Hellström. Serien "Sirena Lyrik", Erene Bok & Musik AB, Upsala 1989, 56 s. ISBN 91-86800--20-5.

Digtsamlingen Din Ande skiner af Jan Arvid Hellström er skrevet og udgivet under mottoet "Hem till poesien..." og er et forsøg på at vende tilbage til de klassiske lyriske former, "där sproket, formen och verskonsten är ett värde i sig" i modsætning til, hvad der har været tilfældet de sidste par årtier, hvor de frie vers, "som bygger på ett schiffer av bilder och metaforer" har domineret.

Din Ande skiner er en samling af personlig lyrik, naturlyrik, åndelige sange, salmer og et par tekster, der nærmest er udtryk for forfatterens politiske og samfundsmæssige engagement, idet det dog kan være svært at se, hvor det ene synspunkt holder op, og det andet begynder. Det kan derfor være svært at afgøre, hvor teksternes sted er, hvor de kan "bruges", men netop dette forhold gør teksterne spændende at læse.

Teksterne - digtene, sangene -, vil næppe tilfredsstille dem, der forventer at finde modernistisk - eller postmodernistisk - æstetiske digte, men det er heller ikke deres behov, Jan Arvid Hellström har i tankerne. Jan Arvid Hellström ønsker at videreføre og forny det traditionelle lyriske digt og dermed den traditionelle åndelige vise, der skal kunne huskes og synges og tilegnes både følelses- og forstandsmæssigt, og det er lykkedes forbløffende godt. Teksterne er prægnante, formelt og indholdsmæssigt, og vil, med de rette melodier, uden videre kunne gå ind i et folkeligt og religiøst-kristent sang-repertoire.

Titlen, Din Ande skiner, er taget fra omkvædet til "Vi leker invid floden", med overskriften. "Jag skänker dig min fjäder", der er skrevet på baggrund af et indiansk ordsprog. Digtet hører sammen med den foregående "Seattles sång", der med stor indleven gengiver en indiansk naturreligiøsitet, der i samlingens sammenhæng er den skabelsesreligiøse forudsætning for en genuin kristen religiøsitet, som Jan Arvid Hellström forsigtigt nærmer sig i et tænkt, posthumt møde med Dan Andersson i "Ett ljus från en okänd ort" og udfolder med stadig større klarhed i de to sidste afsnit, "Ungdomsvers" og "Jag som är en gäst".

Der er en eskatologisk stemning over Jan Arvid Hellströms

religiøsitet i Din Ande skiner, både hvor den er almen, og hvor den er udtalt kristen. I "Enrumslägenhet, modern", ("Rum at hyra") hvor gudsriget sammenlignes med en udlejningslejlighed, er eskatologien personlig, individuel, i modsætning til "Jag låg gömd i rosenbusken" ("When the Saints"), hvor den er kollektiv og universel og beskrives som det store allehelgenstog til Guds rige med Peter og Johannes først og moster Selma sidst, med "Lammet med ett kors som sin symbol" i spidsen. I "Vi möttes när jag än var barn .." ("Du är med mig") beskriver Jan Arvid Hellström sit liv fra først til sidst som et liv med Kristus.

Overskriften over det sidste afsnit, "Jag som är en gäst" er taget fra en gendigtning efter Gregor af Nazianz, "Varför är mitt hjärta så ensamt och tomt", der handler om, hvordan styrken til at leve bliver givet til den, der er gæst ved Kristi nadverbord.

Derefter følger to gendigtninger af polske juleviser, hvor ikke mindst den anden, "Somna i ro, mitt barn", der er lagt i munden på Maria står stærkt, men også den anden gendigtning, "Mörker över jorden" ("Jesusbarnet fryser") indprenter sig i bevidstheden med sin sociale realisme ved siden af den psykologiske indføling i "Somna i ro, mitt barn!"

"Man ber oss om at sjunge Sions sånger" ("Sions sånger") er en gendigtning af begyndelsen af Salme 137, hvor Babylon er denne verden og Jerusalem - Sion - himlen (Guds rige). I "Mästeren är här" giver Jan Arvid Hellström i fire korte vers udtryk for mødet mellem Jesus og Lazarus i Johannes-evangeliet kap. 11, det møde, der også er Jesu møde med enhver kristen og ethvert menneske. Ind imellem disse to bibelske gendigtninger står den korte psykologisk-prægnante skildring af troens væsen, "Min tro är inga lågor". Derefter følger to bibelhistoriske sange/salmer, "Vi tog dig ner från korsets stam" ("Sista akten") om gravlæggelsen og "I skymningen vi lämnade vårt hem" om vandringen til og måltidet i Emmaus med Kristus. Begge digte balancerer mellem fortælling og identifikation, mellem det fortidige og det nutidige, der har fremtiden i sig. Det er derfor naturligt, at samlingen sluttes med det eskatologiske morgendigt "Dagen är nära":

Dagen är nära
Mörket försvinner.
Morgonen nalkas.
Ditt ljus jag ser.

Sidste strofe i dette digt er som et motto for hele salmesamlingen:

Avlägset hör jag
älskade sånger,
som bjuder mig ro.

Din Ande skiner er ikke kristen avantgarde-lyrik. Jan Arvid Hellström vil både noget mindre og noget mere med sin digtsamling. Han ønsker både formelt og indholdsmæssigt at komme sine læsere i møde, han ønsker at skabe et digterisk univers, hvor de føler sig hjemme, men samtidig ønsker han også at sprænge dette univers og åbne det mod på den ene side den immanente, fortsatte skabelsesproces, og på den anden side den eskatologiske virkelighed, der blev verdens og menneskers gennem Jesus Kristus. Der er ikke tale om salmer i traditionel forstand, men om digte, viser, tekster til at læse og synge, tekster for den enkelte og for grupper af mennesker. Teksterne har både afstand og nærhed i sig og kan derved læses - og synges - som udtryk for såvel en individuel som en kollektiv erfaring. Det er her, deres mulighed som salmer ligger, og dermed deres mulighed for at hjælpe med til at forny andagts- og gudstjenestelivets menneskelige og kristelige udtryk.

Peter Balslev-Clausen

FORFATTERNES ADRESSER

Professor Leif Ludwig Albertsen, Jyllands Allé 103, 8270 Højbjerg
Cand. theol. Carsten Bach-Nielsen, Haslevgade 9, 7400 Herning
Sognepræst Peter Balslev-Clausen, Ahlmanns Allé 14, 2900 Hellerup
Organist Henrik Colding-Jørgensen, Rønnevangshusene 71, 2.th.
2630 Tåstrup
Sekretær Per Harling, Kyrkans Hus, S:t Eriksgatan 63, 3. tv.
S- 112 34 Stockholm, Sverige
Sognepræst Ove Paulsen, Præsteboligen, Tofthøjvej 37, 9280 Storvorde

Hymnologiske Meddelelser udkommer årligt med 4 numre á omkring 50 sider

Udgives af Salmehistorisk Selskab, Københavns Universitet, Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, DK-1150 København K, Danmark

Organ for Nordisk Institut for Hymnologi - NORDHYMN

Medlemskab af Salmehistorisk Selskab tegnes hos kassereren, Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, 1150 København K, giro 2 20 11 19. Hos kassereren kan også bestilles ældre årgange af tidsskriftet.

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse:

Sognepræst, lic.theol. Peter Balslev-Clausen, sekretær, Ahlmanns Allé 14, 2900 Hellerup. Tlf. 31 62 79 27.

Universitetslektor, cand.theol. Jørgen I. Jensen, Steenstrups Allé 17, 1924 Frederiksberg C. Tlf. 31 37 39 73.

Professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen, formand, Kong Valdemars Vej 25, 4000 Roskilde. Tlf. 42 36 72 21.

Forretningsfører, merkonom Vagner Lund, kasserer, Caroline Amalievej 27, 2800 Lyngby. Tlf. 42 88 48 65.

Sognepræst, cand.theol. Jens Lyster, næstformand, Notmark præstegård, 6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 31 44.

Organist, orgelbygger Henrik Fibiger Nørfelt, Korsgårdsvej 16, 2920 Charlottenlund. Tlf. 31 63 23 80.

Universitetslektor, organist mag.art. Torben Schousboe, Tryggevældevej 132, 2700 Brønshøj. Tlf. 31 28 02 05.

Hymnologiske Meddelelsers redaktion:

Peter Balslev-Clausen (ansvarshavende)

Henrik Fibiger Nørfelt (melodistoffet)

Vagner Lund (redaktionssekretær)

Redaktionskomite: (styringsgruppe for Nordisk Institut for Hymnologi - NORDHYMN)

Professor, teol.dr. Lars Eckerdal, Lilla Gråbrödersgatan 2 B, 222 22 Lund, Sverige. Tlf. 046 13 82 94.

Organist, cand.musicae Thröstur Eiriksson, Kleppsvegur 4, 105 Reykjavik, Island. Tlf. 354 1 30747.

Docent, fil.dr. Karl-Johan Hansson, Skolhusgatan 41 B 1o, 65120 Vasa, Finland. Tlf. 9 61 126126.

Forlagsredaktør, cand.theol. Åge Haavik, Terrasseveien 34, 1322 Høvik, Norge. Tlf. 02 53 91 54

Professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen, formand, Kong Valdemars Vej 25, 4000 Roskilde, Danmark. Tlf. 02 36 72 21.

Hymnologiske Meddelelsers støttekreds:

Professor Leif Ludwig Albertsen, provst teol.dr. Allan Arvastson, univ. lektor mag.art. Skirne Helg Bruland, pastor Helge Dahn, administrator dr.phil. Erik Dal, statsstipendiat Svein Ellingsen, biskop Johs. W. Jacobsen, biskop Johannes Johansen, professor dr.theol. Theodor Jørgensen, sognepræst Holger Lissner, sognepræst Kaj Mogensen, universitetslektor dr.phil Erik A. Nielsen, professor dr.theol. Bent Noack, konservatoriedocent Ingolf Olsen, domorganist Svend Prip, pastor Jørgen Schultz, provst, cand.theol. Erik Norman Svendsen, organist mag. art. Ulrich Teuber, kgl. konfessionarius, professor, dr.phil. Christian Thodberg.

Tidsskriftet udgives med støtte fra Carlsen-Langes Legatstiftelse, Svend Viggo Berendt og hustrus Mindelegat, Statens humanistiske Forskningsråd samt N.F.S. Grundtvigs Fond.

Københavns Universitet
Reproafdelingen

02449 257 00
*
TORA GRUBB

OLDFUXVEJ 12
2400 KØBENHAVN NV